

II RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 262 (10).**

1925. a.

II Riigikogu koosolek 22. oktoobril 1925. a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 86 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: sõjaminister **J. Soots**, teedeminister **K. Virma**, põllutööminister **A. Kerem**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, kohtuminister **R. Gabrel**, siseministeeriumi administratiiv asjade peavalitsuse juhataja **E. Madisson**.

Päevakord:

1. Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seaduseelnõu — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

2. Seaduseelnõu kohtupristavitelt nõutava kautsjoni kõrgendamise kohta — üldkomisjoni ettepanek.

3. Vangimajade valitsemiskorra osalise muutmise seaduseelnõu — üldkomisjoni ettepanek.

4. Tööpalkade valoriseerimise seaduseelnõu — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

5. Seaduseelnõu väljarenditavate kalapüügikohtade kindlaksmääramiseks — maa-komisjoni ettepanek.

6. Seaduseelnõu veneaegsete riigihoiukasade hoiusummade väljamaksmise kohta — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Seisuste kaotamise seaduse muutmise seaduseelnõu — üldkomisjoni ettepanek.

8. Sisemaaliste ametsaadetiste postimak- sudest vabastamise seaduseelnõu — rahaasjan- duse komisjoni ettepanek.

9. Riigi 1925. a. lisaelarve nr. 1 — raha- asjanduse komisjoni ettepanek.

10. Üldise raudteeseaduse §§ 23—26 muutmisseadus — II lugemisel.

11. Kodakondsusesse astumise sooviaval- duste pealt võetava maksu seadus — II luge- misel.

12. Komisjoni- ja vahetalituskontorite kautsjonimäärade seadus — II lugemisel.

13. Õpetajate seminaaride seaduse muut- mise seadus — II lugemisel.

14. Aktsiisi seaduse §§ 1110. ja 1111. muutmise seadus — II lugemisel.

15. Kaubalaeva juhi kutse omandamise seadus — II lugemisel.

16. Kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna ja -meeskonna sõidu seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **T. Kalbus**, pärast esimees **A. Rei**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**, pärast abisekretäär **L. Raudkepp**.

Koosolek algab kell 5.05 min.

1. Päevakorra Juhataja **T. Kalbus:**
täiendamine. Avan Riigikogu koosoleku.

Kirjalikult on ettepanek tehtud päevakorda täiendada, võttes 1. päeva- korra-punktiks komisjonide täiendavad valimised, 2. punktiks riigi majandusnõu- kogu täiendavad valimised ja lõpuks päeva- korda võtta viimaste punktidenä perekonna- seisu seadus — II lugemisel, selle järele põllu- tööliste tööaja ja palgaolude korraldamise sea- duse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpuks riigi metsatööstuse põhimäärus — II lugemisel. Panen hääletamisele ettepaneku, võtta 1. päevakorra-punktiks komisjonide täiendavad valimised. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Panen hääletamisele ettepaneku, võtta 2. punktiks riigi majandusnõukogu täien- davad valimised. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Panen hääletamisele ettepaneku, võtta päeva- korda viimaste punktidenä kolm seaduseelnõu, nii nagu ma ette kandsin. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Seega on päevakord kindlaks mää- ratud.

2. Komisjo- nide täiendavad valimised. Riigikogu liikme Penno poolt on ettepanek, valida riigi majapidamise aruande komisjoni rkl. Köster'i asemele rkl. Krass. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Krass tähendatud komisjoni valitud.

3. Riigi majan- dusnõukogu täiendavad valimised. Rkl. Laretei poolt on ettepanek, valida riigi majandusnõukogusse rkl. Laretei asemele rkl. Krass, edasi on ettepanek, majan-

dusnõukogusse valida rkl. Veberman'i asemele rkl. Anto. Kavatsen kandidaate hääletada korruga. Selle vastu ei vaielda. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanud kandidaadid valitud.

4. Riigi ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seaduseelnõu arutamisel äravõtmine.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson:** Rahaasjanduse komisjoni ettepanek on see seaduseelnõu arutamisel ära võtta, sest et vahepeal on see küsimus juba otsustatud teise seaduse vastuvõtmisega 19. detsembril 1924. a.

Juhataja **T. Kalbus:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

5. Seaduseelnõu kohtupristavitelt nõutava kautsjoni kõrgendamise kohta arutamisel äravõtmine.

Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel:** Arvesse võttes seda, et see küsimus juba teisiti lahendatud on, teen ettepaneku see seaduseelnõu arutamisel ära võtta.

Juhataja **T. Kalbus:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

6. Vangimajade valitsemiskorra osalise muutmise seaduseelnõu — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Tamm:** See seaduseelnõu oli esitatud valitsuse poolt Riigikogule ja ta sisaldab seda, et vangimajade peavalitsus tuleb ära kaotada ja vangimajade peavalitsuse ülemad kohused kohtuministri abi peale panna. See seaduseelnõu, ehk ta küll väga väikene on, äratas siiski üldkomisjonis väga palju ja ägedaid vaidlusi, millest osa võtsid nii üldkomisjoni liikmed, kui ka valitsuse esitajad. Üldkomisjon oma suures enamuses — 12 liiget 3 vastu — otsustas selle seaduseelnõu tagasi lükata, seega motiveerides, et vangimajade peavalitsus nõuab täiesti ühe mehe jõudu, kes sellele tööle andub täie jõuga ja täie tahtmisega, et vangide tööd edasi organiseerida. Neist andmetest, mis üldkomisjonile esitati, oli selgesti näha, et 1919. a. peale on alatud vängide tööga, ja et see häid tagajärgi on andnud. Luban endale meelde tuletada Riigikogule — ehk küll Riigikogu seda osaliselt teab, — et eelarve arutamise puhul olid siin vaidlused käimas vangimajade peavalitsuse ümber ja eelarve vastuvõtmisega on see küsimus juba teatavas mõttes otsustatud —

1919. a. vangide töö andis 315.000 mk. kasu, 1923. a. aga juba 19.000.000 marka, ja ei ole olnud mingisugust põhjust kuidagi viisi arvustada või maha teha seda töö organiseerimist. Need läbirääkimised saavutasid siis sarnase mulje, et vangimajade peavalitsus ja vangide töö organiseerimine on meil Eestis tõesti niisugune tegevusala ja tegur, mis ühe mehe jõu täiesti ära neelab, ja sellest tekkis siis kahtlus, kas jõuab kohtuministri abi, kellel oma ülesanded on, kahte asja oma peale võtta ja vangide tööd küllalt tõsiselt organiseerida, kas see tal üle jõu ei käi, ja sellepärast otsustas üldkomisjon vangimajade peavalitsust tegutsema jätta ja esitada see seaduseelnõu Riigikogule tagasilükkamiseks, mida ma ka üldkomisjoni nimel praegu teen.

Juhataja **T. Kalbus:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

7. Tööpalkade valoriseerimise seaduseelnõu — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson:** Rahaasjanduse komisjon asus selle seaduseelnõu kohta eitavale seisukohale ja teeb ettepaneku — tagasi lükata. Põhjused oleksid: 1) et margakurs on stabiilseks muutunud ja 2) et valitsusel on kavatsus lähemal ajal valuutareformi läbi viia.

Juhataja **T. Kalbus:** Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Ma teen ettepaneku tööpalkade valoriseerimise seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta, I ja II lugemise vahel aga anda seaduseelnõu töökaitse komisjoni. Põhjenduseks võiksin ette tuua järgmist: kõigepealt ei ole kaaluv see, nagu kavatakse Vabariigi Valitsus lähemal ajal läbi viia valuutareformi. Selle reformi läbiviimisele, samuti nende tööde algamisele ei ole Vabariigi Valitsus senni tarvilikuks pidanud asuda. Teiseks ei ole meil margakurs ka nii stabiilne, nagu toonitatakse. Järelikult valoriseerimine on tarvilik niisamuti nagu siis, kui vastav seaduseelnõu esitati, just selle tagajärjel, et tööliste palgad valoriseerimata on, töölistel on sattunud meil kõigehirmsamasse seisukorda. Elumaksumus on sellest ajast peale, kus palgad kindlaks määrati, järjest tõusnud. Palgad määrati kindlaks 1921. aastal ja selles tariifis on I kategooria I rühmal 65 mk. 52 pn. päevas, III kategoorial 45 marka. On tarvis tööliste palkasid võtta ümberhindamisele vastavalt elukalliduse tõusule, ja seda võib teha töökaitse komisjon.

On see töö seal tehtud, siis tuleksid need palgad valoriseerida. Väga palju nähtusi on viimasel ajal ilmsiks tulnud, mis lasevad oletada suuremaid vankumisi meie margakursis. (J. Hünerson, põl: Hakkab varsti tõusma!) Seda öelda ei saa. Nendest nähtustest oleksid tähtsamad järgmised: Kõigepealt pankrotid, mis üksteisele järgnevad. Mitmesugused nõndanimetatud arved, kuhu võlad kirjutatakse, võlad, mis kahtlased ja mis järjest kasvavad. Edasi, mahalaskmised, mida ette võetakse, varade jaotamine abielupoolte vahel, väljaveotollide vähendamine, mida püütakse läbi viia, esimesejärgu toiduainete, nagu kartuli ja teiste toiduainete sisseveo tollide suurendamine, nagu seda Vabariigi Valitsus tegi nisuga ja teiste jahudega. Peale selle veel võlad, mis tasuda tulevad, samuti erakordsed võlad, mis eelmistel aastatel tehti, ilma et neid põhjalikult oleks kaalutud. Siis veel erakordsete kulude kasvamine ja lajutamine, mis ei taha meie riigi-ega eraelus väheneda. Mina võiksin ainult näiteks tuua asjaolu, et läinud aasta jooksul ei olnud vaevalt ühtki kuud, kus riigielus suuremaid vastuvõtmisi ja pidutsemisi poleks olnud, mis suuri kulusid ja väljaminekuid riigikassalt nõudsid. Ning terve rida teisi nähtusi, mis kõik lasevad oletada, et margakurs sugugi nii kindel ei ole. (Vahelhüüe.) Ma leian küll, et kursiks 100 on kirjutatud, aga see on ainult kirjutatud. Kui ühest küljest töölise palgad jäävad vastavalt ajanõuetele ja elukallidusele ümberhindamata ja teisest küljest valoriseerimata, siis on tagajärjeks see, et suure rahvahulga majanduslik seisukord nii viletsaks muutub, et inimesed seda välja kannatada ei suuda. Kui meie praegu vaatleme töölise seisukorda, nimelt nende, keda valoriseerimine ja halbade palgaolude parandamine puudutab, siis leiame sealt kõiki neid nähtusi, mille kõrvaldamiseks riik on kohustatud abinõusid tarvitusele võtma õigel ajal. Need nähtused oleksid kõigepealt alatoitus, mis alaliselt kasvab. Töölised ei saa omale riideid ja jalanõusid muretseda, oma lastele tarvilikku toitu anda, et lapsed võiksid paremine kasvada ja koolis käia. Tervist lagastatakse raskete elutingimustega, ja mina ei näe teist väljapääseteed, kui palgaolude parandamist. Tõsi. Viimasel ajal on hakanud ka töölised ise palgaolude parandamise alal tegutsema, kuid siin kogub valitsusvõim jõudu selleks, et mitte jätta neid küsimusi tööandjate ja töölise omavaheliseks asjaks, vaid püüab survet avaldada töölise peale poliitiliste abinõudega, nii nagu senni meie juures on maha surutud kõik palganõudmised. Võib ju sellest aru saada selle meeololu, arusaamise ja seisukorra hindamise juures, mis omane on neile inimestele, kes on

võimu juurde tulnud, aga seda võimu ei oska tarvitada, vaid isegi tihti võimuga edvistavad. Kui töölise seisukorda ei parandata, siis, nagu ma tähendasin, viib see töölise meeleäraheitmisele. Meie töötingimised on sarnasteks muutunud, et koguni välisriigid selle peale tähelpanu on pööranud. Nii näiteks oli ajalehes teade, et Inglise valitsus on oma tellimiste andmist sidunud sellega, et nende tellimiste täitmise juures täidetakse maksvaid töökaitse seadusi. Selle juures teame meie, kuidas meie riigi ametasutused on välja andnud terve rea tellimisi, mille täitmise juures töölised on pidanud palgast ilma jääma. Töölise raske seisukord sunnib neid väljarändamisele, ja mina arvan, et selleks ei olnud tarvis pidada kulukaid opteerimise komisjone Peeterburis ja ka mujal, kus küll üksikud inimesed rikkaks läksid, selleks, et inimesi sisse tuua, inimesi, kellest suur protsent marodöörideks hakkas, et nüüd teised inimesed, kes ei ole tahtnud kunagi siit välja minna, nimelt töötav rahvas, et need siis siit välja surutakse nende raskete elutingimustega. Töösturid on hoolimatud juba sellepärast, et meil tööstuskapitaal suur tööstuses on võraste inimeste käes ja nende hulgas on inimesi, kellel ei ole usku Eesti tulevikku, ja kes isegi vaenulikud on Eesti ja ta töölisklassi vastu, ja arusaadav, et need ei näe Eesti rahvas muud kui seda allikat, millest raha tervise elumahla näol välja pumbata ja seda raha siis oma kukrusse panna, või välja maale paigutada, aga mitte Eestisse ringvoolu lasta, nagu seda alles paar päeva tagasi töösturid ise rahaasjanduse komisjonis tõendasid. Ei ole ka sugugi arvata, et nüüd töösturite ja töölise vahel sarnastel tingimustel, pealegi kus töösturite poole hoiavad poliitisevõimud, võimalik oleks nüüd seisukorda nii parandada nende abinõudega, nagu see teistes riikides, kus kultuurelu vanem on, võimalik on. Riik aga, kes on terve rahva kaitsja, peab sarnast tõsist seisukorda hindama ja võtma tarvitusele õigel ajal abinõusid selleks, et töötava rahva elutingimused mitte nii alla ei surutaks, et see mitte ainult töörahvale ei saa hädaohtlikuks, vaid tervele riigile. Need oleksid põhjused, mis pärast mina soovitaksin valoriseerimise seadust mitte tagasi lükata, vaid ta I lugemisel vastu võtta ja siis anda töökaitse komisjoni, kus see ümbertöötamisele võetakse vastavalt ellukalliduse tõusule ehk elumaksumusele.

Juhataja **T. Kalbus**: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta ja siis anda töökaitse komisjoni, kuna rahaasjanduse komisjoni poolt on ettepanek, seaduseelnõu tagasi lükata.

Rahaasjanduse komisjoni ettepanek, seaduseelnõu tagasi lükata, kui eitav ettepanek, ei tule iseseisvalt hääletamisele. Kui seaduseelnõu I lugemisel vastu peaks võetama, siis tuleb hääletamisele rkl. Johanson'i ettepanek — seaduseelnõu I ja II lugemise vahel töökaitse komisjoni anda. Panen hääletamisele ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Poolt on 23 häält, vastu 30 häält, seega on seaduseelnõu tagasi lükatud. Nii et rkl. Johanson'i ettepanek hääletamisele ei tule.

8. Seaduseelnõu väljarenditavate kalapüügi-kohtade kindlaksmääramiseks — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **J. Uibopuu**: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Väljarenditavate kalapüügi-kohtade kindlaksmääramise seadus tahab tugeeda kalapüügiseaduse § 3. märkus 3. peale „Riigi Teataja“

nr. 43—1923. a.

Kalapüügiseaduse § 3 kõneleb vabast ja takistamatust kala ja meriloomade püügist merel, Peipsi ja Pihkva järvedes mõne erandiga, mis § 3. juurde käivas märkus 1-ses ära tähendatud.

Märkus 1. kõneleb, et põllutööministril on õigus rohke kalasaagi või mõne muu erilise põhjuse pärast kalapüügiõigust välja rentida.

Märkus 3. aga kõneleb, et väljarenditavad kalapüügi-kohtad määratakse kindlaks seaduslikus korras. Siit järeldus, et peab tulema seadus, mis näeb ette kalapüügi-kohtade kindlaksmääramise korra, aga mitte seadus, mis kalapüügi-kohtad kindlaks määrab. Seega pole esitatud seadus kalapüügiseaduse mõttega kooskõlas. Veel enam, ei ole võimalik seadusega kindlaks määrata merivees kohta, eeldusega, et kindlaksmääratud kohal püsivalt kalarohkus oleks, sest seadus kõneleb väljarendimiseks kui erilise juhtumisest. Et kalad peatuvad mitte alati ühes kohas, siis on võimatu seadusega väljarenditavaid kalapüügi-kohti kindlaks määrata.

Peale selle oli maakomisjonil arvamine, et kala ja meriloomade püük meres, Peipsi ja Pihkva järvedes peaks vaba olema ilma rendita järgmistel põhjustel: Vene riigivõimu juures oli Liivi ja Eesti merivetes kalapüügiõigus mõisnikkudel, kuna Kuramaal merivees kalapüük vaba oli. Liivi ja Eesti mõisnikud, mõned üksikud välja arvatud, ei tarvitanud seda õigust, kuna meie, kes ise vabapüügi õiguse nõudjad olime, hakkame merivetes kala ja meriloomade püügi väljarendimist sisse seadma. Eesti esitajad nõudsid ka Vene duumas vaba kalapüüki.

Arvatav sissetulek väljarenditavatest kalapüügi-kohtadest teeb riigile tulu ligi 53.700 mk.

aastas, missugune summa väljarenditavate kalapüügi-kohtade kohta käiva kirjavahetuse ja lepingute sõlmimise kulusid kinni ei kata, ametnikkude sõidu- ja päevarahadest kõnelemata.

Viimaks on üldkomisjonis seaduseelnõu arutamisel, millega tahetakse kalapüügiseaduse § 3. viimast lauset, 1. ja 3. märkust annulleerida, siis endast on juba kalapüügi-kohtade väljarendimise seadus ülearune.

Neil põhjustel maakomisjoni nimel teen ettepaneku seaduseelnõu tagasi lükata.

Põllutööminister A. Kerem: Ausatud Riigikogu liikmed! Üldkomisjonis aruandja tõi ette oma motiivides, kuidas käesoleva seaduse § 3. märkus 3. tõlgitseda tuleb, ja mis siin mõeldud on „seaduslikus korras“ all. Komisjoni aruandja oletas, nagu oleks I Riigikogu tahtnud selle all mõelda, et eriseadusega see kord kindlaks määratakse, kuidas väljarenditavaid kalapüügi-kohti tuleb välja jagada. Siin lubatagu mulle aga I Riigikogu ajast kalapüügiseaduse arutamise materjaale ette kanda, eriti maakomisjoni materjaale, kus must valge peal näha on, mis „seaduslikus korras“ all mõeldud on. Maakomisjoni vastavast protokollist loeme sõna-sõnalt järgmist:

„A. Rei teeb ettepaneku märkus 3: väljarenditavad kalapüügi-kohtad määratakse kindlaks seadusandlikus korras“. Seaduse arutamist jälgides ei ole ma edaspidi leidnud, et „seadusandlikus korras“ oleks mõne ettepanekuga muudetud ja selle asemel „seaduslikus korras“ sisse viidud. Järelikult on siin vist trükiveaga tegemist. Mul isiklikult oli võimalus esimese Riigikogu maakomisjonist osa võtta, ja ma usun, ka nii mõnelgi praeguse Riigikogu liikmel oli see võimalus, ja kui ununenud ei ole, siis mäletavad nad ka, missugused vaidlused selle paragrahvi ümber keerlesid. Nimelt lepitati sellega, et kalapüüki reguleerida saaks, tuleks erandina kalapüügi-kohtade väljarendimist lubada. Kuid arvamised läksid selle poolest lahku, kes neid kalapüügi-kohti, mis väljarendimisele kuuluvad, ära peaks määrama. Sel korral oli enamuse arvamine, et neid kohti võib ainult seadusandlikus korras määrata, kuid juba sel ajal vaidlesid ministeeriumi esitajad sarnase korra vastu ära näidates selle mõttetust, kuid komisjoni enamus jäi seisukoha juurde, et kalapüügi-kohtad, mis väljarendimisele tulevad, määratakse seadusandlikus korras. Et tehnilistest raskustest üle saada, leppis komisjon lõpuks sellega, et vahepeal võiks kalapüügi-kohti määrata ka valitsus — see tähendab kunni 1. jaanuarini 1925. a., kuid hiljem 1. jaanuari 1925. a. hakkab Riigikogu ise väljarenditavaid kalapüügi-kohti seadus-

andlikus korras määrama. Ministeeriumi esitajad vaieldes selle vastu näitasid, et rikkad kalapüügikohad ei ole ikka ühed ja samad; kala liigub meres ja sellepärast on väljarenditavaid kohti ka raske seadusandlikus korras määrata. Kuid kõigest sellest hoolimata võttis esimene Riigikogu seaduse sarnaste motiividega vastu, et väljarendimine on mõnel juhtumisel soovitatav, kuid väljarenditavad kohad määrab Riigikogu ise. Neid motiive arvesse võttes on Vabariigi Valitsus käesoleva seadusega esinenud. Ka mina isiklikult pean ütlemale, et ei ole sel arvamisel, et kalapüügikohti seadusandlikus korras määrama peaks, kuid tahan ainult selle vastu vaielda, et seadust niisuguste motiividega tagasi lükata ei saa, mida siin aruandja ette kandis.

Teiselt poolt arvan mina, et kalapüügi-kohtade väljarendimine siiski mõnel juhtumisel jääma peaks. Ma nimetan ainult üksikuid kohti: Matsalu laht ja mõned kohad Pärnu lahes, kus rikkalikud kalasaagid on. Matsalu lahes, teatakse rääkida, peab kalamees, enne kui ta püügile läheb, püügi teed rohu sees lahti tegema ja rohu ära niitma. Kui nüüd sarnases olukorras piiramata vabadus kalapüügiks oleks, siis võiks tekkida seisukord, et üks kalamees teed lahti niidab, aga teine oma võrgud ette paneb. Ka Pärnu lahes, kus rikkad püügikohad, tekivad mõned raskused, sest kõik kalamehed ei mahuks korraga püüdma. Mõnesugune kord peaks ka nii ära määrama, kes kuna püüda võib ja kes mitte. Mõned kalameeste ühised on oma kongressidel vastu võtnud otsused, et merirand olgu piiramata vaba kõigile, aga seal-samas ütlevad, et nendes kohtades, kus meie püüame, teised keegi ei tohi püüda. (E. Veberman, rhvsv: Niisuguseid otsuseid ei ole kongressidel tehtud!) Ma ütlesin, kongressidel on vastu võetud otsused, et merirand olgu piiramata vaba kõigile, sealjuures aga räägitakse, et seal, kus meie püüame, sinna keegi ärge tulgu. (E. Veberman, rhvsv: Härra minister, Teile räägitakse, aga kongressidel pole mitte räägitud.) Mina ei ole teie kongressidel käinud, tean aga seda, mis minule on räägitud, ja loen ka neid otsuseid, mis kongressidel vastu võetakse. Minu arvates ei ole kooskõlas, kui deklareeritakse piiramata vabadust, aga omale piiramata monopooli mõnes suhtes nõutakse. Fiskaalset huvi riigil meriranna väljarendimisel ei ole. Sellele summale, mis mõnikümmend tuhat välja teeb, võib kergesti kriipsu peale tõmmata.

Ka komisjonis, kus räägitud rentimise vastu, ei ole näidatud ühtki abinõu, mida selle rentimise asemele võiks panna. Või arvatakse, et siin maakonna- või vallavalitsused kalapüüdjaid teatavatele kohtadele määrama peaksid

hakkama. Veel enam, mis alusel määramist toimetada, kas sellele, kes hea mees on, määrata, kes halb mees — sellele mitte. (E. Veberman, rhvsv: Praegu Teie teete nii!) Praegu on võistlus. (E. Veberman, rhvsv: Kas Matsalu lahes ka praegu võistlus on?) Niisamuti ka seal on võistlus olnud. (E. Veberman, rhvsv: Kes seal rentnik on?) Härra Veberman, ma kahjuks ei tea praegu, kes seal rentnik on, aga kui Teie soovite seda teada, siis võite seda ka edaspidi teada saada. (E. Veberman, rhvsv: Parun Huene ja see rendib kalameestele edasi.) Kes keelas aga kalameestele otsekohe rentimast riigilt, ja kui nad heaks on arvanud teise all rentnikuna töötada, siis on see nende enda asi. Igatahes, kui Teie, härra Veberman, ütlete, et rentimine ei ole hea, siis näidake, mis on parem. Minule paistab, et selle seaduse tagasilükkamine põhjendatud ei ole, ja ma teeksin siiski ettepaneku käesolev seadus komisjoni tagasi anda, kes selle igakülgselt läbi vaataks ja kui tarvis on ka piiramata vabaduse maksma paneks merirannas ning ei laseks praegust selgusetat seisukorda edasi kesta. Kalapüügiseaduse § 3. märkus 1. kõneleb, et põllutöoministeeriumil on õigus rohke saagi või muude eriliste põhjuste tõttu kalapüügiõigust välja rentida. Edasi märkus 3-mas aga räägib, et need väljarenditavad kalapüügikohad määratakse kindlaks seadusandlikus korras. Kui nüüd „seadusandlikus korras“ tõlgitseda otsekohe mõttes, siis saame, et põllutöoministeerium võib neid kohti määrata kindlaks sama seaduse § 3. märkus 1. ettenähtud korras. Igatahes praegusel kujul võivad seaduse tõlgitsemised lahku minna, ja ma arvan, et niisugusena ei tohiks seadus mitte edasi püsida, vaid seadus peaks omale kindla kaju omama, ja selles mõttes arvan ma, et komisjon on töö omale liiga kergeks teinud, kui ta esines käesoleva seaduse tagasilükkamise ettepanekuga. Panen ette seaduseelnõu maakomisjoni tagasi anda.

E. Veberman (rhvsv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minule ei näi, et maakomisjon oleks selle seaduse tagasilükkamise ettepanekuga „omale meeeldi kergelt tööd otsinud“, nii kui härra minister tähendas. Mina ei võtnud seekord küll komisjoni tööd osa, aga ma arvan, et komisjonil oli väga hästi teada rahvaesituse seisukoht, et kalapüük lahtisel merel ja Peipsi ning Pihkva järvedel peab vaba olema. Siin ei ole juttu mingisugusest „piiramata vabadusest“, mida härra minister mitu korda alla kriipsutas, seda ei ole ka maksvas seaduses ette nähtud, ega ei ole ka kalameeste kongressidel sellest kõneldud, vaid jutt

on sellest põhimõttest, mis kõigil maadel maksev, et lahtisel merel ja suurtel järvedel kalapüük vaba oleks kõigi selle riigi kodanikele, kellele see lahtine veekogu kuulub. Asjata on siin küsimus täies ulatuses ette toodud, nimelt meripüügi vabaduse ulatuses. Küsimus seisab praegu selles, kas Riigikogu tunnustab tarvilikuks, et kalapüügiseaduse § 3-da juures oleva märkuse alusel määratakse eriseadusega kindlaks kalapüügikohad või mitte. Ma arvan tarvilikuks ette tuua selle paragrahvi ja kõneallose märkuse. Kalapüügiseaduse § 3 ütleb: „Merel, Peipsi ning Pihkva järves võivad kõik Eesti vabariigi kodanikud vabalt ja takistamata kala ja meriloomi püüda, välja arvatud need erandid, mis käesoleva paragrahvi märkus esimeses tähendatud.“ See on I Riigikogu poolt kindlaksmääratud põhimõte, ja nähtavasti ei ole ka maakommisjonis ühtki häält selle poolt olnud, et see põhimõte saaks kõrvaldatud. Millest räägib esimene märkus? Märkus I ütleb: „Käesolevas paragrahvis tähendatud vetes on põllutöministeeriumil õigus kohtades, kus see rohke saagi või muude eriliste põhjuste tõttu tarvilik on, kalapüügiõigust välja rentida, missugusel juhtumisel rendilepingu kestuse jooksul lepingus ettenähtud aastaegadel kellelgi muul peale rentnikkude õigust ei ole neis kohtades kala ja meriloomi püüda.“ Teine märkus räägib: „Kalapüügiõiguse väljarentimisel on eesõigus kalameeste ühingutel. Kalapüügiõigust edasi rentida on keelatud. Sellest keelust üleastumise korral kaotab rendileping maksvuse, kuna lepingu põhjal sissemaksetud rent ja muud summad riigi kasuks jäävad. Ühtlasi kaotab süüdlane õiguse viie aasta jooksul kalapüügiõigust rentida.“ Kolmas märkus räägib: „Väljarenditavad kalapüügikohad määratakse kindlaks seadusandlikus korras. Kunni 1. jaanuarini 1925. a. jääb Vabariigi Valitsusele õigus väljarenditavaid kohti ära määrata.“

Tähendab, tänavu aasta 1. jaanuarini oli Vabariigi Valitsusel võimalus esitada seda seaduseelnõu. Seaduseelnõu esitatigi enne 1. jaanuari 1925. a., kuid maakommisjon lükkas tema tagasi. Sellega on maakommisjon tarvilikuks pidanud neid kalapüügiseaduses tähendatud erandeid mitte vastu võtta, neid tühistada. Ma arvan, et härra minister, kui ta kõneles, et ei peaks „piiramata vabadust“ kalapüügiks antama, ja kui ta I Riigikogu maaseaduse komisjoni protokollidest mõne koha ette tõi, on ära unustanud siiski veel mõne teise kohta. Ma võiksin samast I Riigikogu maaseaduse komisjoni protokollist ette lugeda selleaegse rkl. härra Kerem'i arvamise sama küsimuse kohta, kus ta ütleb, „et esialgu võib väljarenditavate kohtade kindlaks-

määramist Vabariigi Valitsuse hooleks jätta, kuid mitte kauem kui 1926. aasta 1. jaanuarini“. Tähendab härra rkl. Kerem pooldas seisukohta, et see võib jääda ainult teatud ajaks, milline tähtaeg I Riigikogu liikme härra Piip'i ettepanekul muudeti 1. jaanuariks 1925. a. Sellega on aga härra Kerem'i oma seletuse järele see tähtaeg möödunud. Tegelikult näeme aga, et selle peale vaatamata, et tähtaeg möödus ja et eelnõu komisjonis tagasi lükatud, on põllutöministeerium tänavu kalapüügikohti hulgaliselt välja rentinud. Võib olla selle eelnõu juures ei oleks tarvis sellest täna rääkida, aga kui seda küsimust juba puudutatud on, siis tuleb seda paratamata teha. Härra minister ei eita seda, et kalapüügikohtade väljarentimisel on majanduslik järeldus peaaegu null, sest see 53.000 marka, mis ministeeriumi andmete järele kalapüügikohtade väljarentimisest sisse tuleb riigikassasse, see kulub ainult kantselei asjaajamise peale ära, rääkimata ametnikkude palkadest, kuulutuste kuludest jne. Missuguseid järeldusi see väljarentimise meetod annab aineliselt, võite muuseas sellest näha, et mul on siin käepärast üks põllutöministeeriumi kuulutus „Päevalehes“, kus pakutakse üks rendiüksus rendile, mille rendi pakkumise alghind on 6 krooni, see tähendab 600 Emk! Minu arvates maksab see kuulutus ise rohkem kui 600 marka... Kuulutus peab aga ka veel „Riigi Teatajas“ ilmuma ja ka teistes ajalehtedes ning järeldus on see, et lõpptulemusena saadakse ainult 600 marka kätte!

Ma toon veel ette I Riigikogu üldkoosoleku protokollist sel puhul peetud läbirääkimistest, kas kalapüügikohad peavad vabad olema või mitte, härra ministri rühmasõbra, praeguse lugupeetud Riigivanema ja tuntud jurist härra Jaakson'i arvamise, kes sel ajal ütles järgmist: „Kui merikallas on tunnustatud kõikidele vabaks, siis ei peaks ka riigil õigust olema seda välja rentida.“ See on praeguse Riigivanema tolleaegne seisukoht, mida ta I Riigikogus avaldas. Härra minister ütleb, et kuidas saab seal korda pidada, kus näiteks Matsalu lahes on ühed kalamehed kohad rohust puhtaks teinud, aga teised tulevad sinna püüdma. Ma ütleksin, et siin ei aita ka rentimine midagi, vaid tarvis on korraldusi. Mina arvan, et ministeerium peaks seda tegema, ja kalapüügi korraldamisel kalameestele abiks olema, nii kui see ka teistes riikides on, kus kalapüügi peale rohkem tähelepanu pööratakse. Need on aga puhttehnilised asjad, ja meie ministeerium võiks halvemal juhtumisel seda jätta ka kalameeste hooleks. Ei ole kuulda, et sellepärast, et kalapüük merel vabaks kuulutati, arusaamatusi kalameeste hulgas ette oleks tulnud, aga mul on rohkesti materjaale, mis mulle,

kui kalameeste üleriikliku esituse esimehele, on saadetud, ja millest selgub, kuipalju riidusid ja pahandusi on tekkinud just selle läbi, et ministereium otsustas merd rentima hakata. Kus on need maamõõtjad, kes merel kohad ära tähendaksid, mis on välja renditud ja mis mitte? (Vahelhüüe). Üldse võib riik välja rentida ainult seda, mis riigile kuulub, see on ainult nõndanimetatud territoriaal-piirides olevat merd, tähendab 3 meremiili või ligi 5 versta rannast, aga üle selle üldse rentida ei või. Kuid ka nendes piirides ma tahaksin näha, kes suudab ära märkida: kus on renditud piir ja kus on vaba meri?! Ega siis muidu ei olnud isegi tsaariajal mere rentimist mujal kui Eesti ja Liivi kubermangus. Kura kubermangus aga mitte. Seda rüütlimõisate eesõigust ei olnud kunagi tarvitanud Balti mõisnikud viimastel aegadel, eriti aga pärast 1905. aastat, kus riigiduumas Eestimaa saadikud selle vastu rääkisid. Mere rentimine on üks neist äraiganenud rüütelmõisate eesõigustest, mille hulgas mõnedki väga iseäralikud olnud. See ei tähenda aga veel, et need õigused on kõik läinud riigi kätte ühes mõisatega, kuna see rahva õiglustunde vastu on. Põllutööministeerium hakkas merd rentima 1921. aastal, selle peale vaatamata, et ministereiumis eneses korraldatud erinõupidamine tol korral eitava seisukohal asus. Mul on ka käepärast tolle koosoleku protokoll, millest näha, et meripüügi vabadust poldas selleaegne põllumajanduse peavalitsuse ülem ja ministri abi härra Allmann, ülikooli rektor härra Koppel ja teised. Siis otsustati suure hääaltenamusega, et kalapüük merel peab vaba olema. Vahepeal on aga ministereium seisukohta muutnud. Viimasel kalameeste üleriiklikul kongressil, mis tänavu kevadel märtsikuus ära peeti, esines ministereiumi esitaja, kalaasjanduse inspektor härra Kodres teadaandega, et nüüd ministereium ei polda enam mere rentimist. (Põllutööminister A. Kerem: Ma ei tea, miks härra Kodres Teile teisiti räägib kui mulle?) Kas ei ole see üks jonni asi? Milleks oleks tarvis, et vastu Riigikogu maakommisjoni otsust, vastu I Riigikogu põhimõttelist otsust, vastu kalameeste kongresside otsust, ligi viie aasta jooksul, — nüüd tuleks ikkagi vastu võtta ministri ettepanek ja anda see seaduseelnõu komisjoni tagasi? Kas ainult selleks, et seadus võetaks vastu nii, nagu minister tahab, ent rääkigu eriteadlased selle poolt või vastu. (Põllutööminister A. Kerem: Missugused eriteadlased?) Teil on ju ainult üks, härra Kodres. Härra minister. Teile juba ütlesite, et Teile ei ole kunagi kalameeste kongressil käinud. See on väga kahju. Kui Teile oleksite seal käinud, siis oleksite Teile kuulnud,

milles seisavad rahva soovid ja ka seda, mis Teile esitaja seal on rääkinud. Kuid sellest on vist Teile ka teada antud ja Teile eriteadlane on Teile käest ka vist noomituse saanud. (Põllutööminister A. Kerem: Ei ole mingit noomitust saanud.)

Pöörame tehnilise küsimuse juurde tagasi. Teile, härra minister, ütlesite näiteks Matsalu lahe kohta, et kui on seal rohust ära puhastatud üks koht, siis lähevad sinna ka teised püüdma. Niisuguseid tehnilisi olusid ei tule üksi Matsalu lahes ette. Kui rentima hakata näiteks mõnda merilahte, kus püütakse kala talvel jää alt noodaga, siis on seal samuti teatud eeltööd tarvis teha, enne kui noota jää alla saab lasta. Ja kalameestel on aastasade jooksul väljakujunenud kord sellel alal. See, kes teatud tööd ära teeb, sellel muidugi teada on ka õigus enne teisi kala püüda. (Põllutööminister A. Kerem: Kuidas see võib olla, kui kõik vaba on?) Kui seda rentimist ei olnud, siis said kalamehed sellega nii korda, et see, kes tuli näiteks esmaspäeval või püügi algusel esimesena kohale, see tegi jääaugud ja see muidugi püüdis ka esimesena. Järgmisel päeval sündis püük jällegi teatud korra järgi, selle järele, kuidas eeltöödest keegi osa võtnud oli. Nii et, kes suurema töö tegi, see sai ka esimese püügi. Niisama on see ka endistel aegadel Matsalu lahes olnud. 1921. aastal hakati rentima ja mis sündis siis näiteks ühes Harjumaa rannas? Seal on üks väikene lahekene, umbes 3—4 versta läbimõõdus. Nüüd kui põllutööministeerium välja kuulutas, et meri on selle päralt, kelle kallas, siis tekkis tüli kaldaomanikkude rannameeste ja nende kalameeste vahel, kes tulid nelja versta tagant kaugemalt omale noodaauku tegema. Sest ka kaugema ranna kalamehed leidsid, et meri on nende ranna territoriaal piirides. Minki kohtusse ja oli suur tegemine, enne kui see asi lahendatud sai. Kõik see tuleb sellest, et ajast ja arust äraiganenud rüütelmõisa eelõigusi kasutada tahetakse. Nii tekivad just rentimise tõttu halvad vahekorrad nii mõnelgi pool kalameeste hulgas. Ja seda tahetakse ikka ja ikka jätkata. See küsimus on alati olnud ka kalameeste kongressidel arutamisel. Pärnu lahes näiteks on püügi viisid sarnased, mis nõuavad teatud kohta, mõrra sihti. Arvatakse, kui rentida, siis on asi lahendatud ja see, kes rohkem pakub, see hakkab seal püüdma. Mina olen mitu korda erikoosolekutel küsinud härra ministrilt või tema esitajatelt, mis teete teie päiteks mere rentimise puhul hiidlastega, kes tulevad Pärnu randa? — Kindlate andmete järele on nad seal juba 300 aastat käinud kala püüdmas. — Kas teie ütlete siis, et need Hiiumaa kalamehed peavad omast põlisest kohast lahkuma? Meripüügi vabaduse

juures neid keegi ei sega, neil on teatav vahekord kujunenud aastasadade jooksul teiste kalameestega ja keegi nende peale ei kipu. Kui aga teostada mere rentimist enampakkumisega, siis võivad alata segased vahekorrad ja kalameeste käest võidakse nende püügikohad ära võtta ja võetakse ka, kui keegi kas või marga enam pakub. Kui ministeerium tõsiselt seda asja võtaks, siis oleks asi teistsugune. Kalameeste vahekordi ei ole püütud ministeeriumi poolt lahendada, vaid ennem rikkuda. Kongressidel sai omal ajal sääraseid asju ette toodud. Oli näiteks niisugune juhtumine, et üks ministeeriumi ametnikkudest oli Peipsi järve Vene kalameestele rääkinud, et teil on raske kala saaki turule toimetada mingi parem meripüügile, sest seal saab püük vabaks. Narva poolsetele mere kalameestele on seesama isik aga öelnud, et kui teie julgete veel meripüügi vabaduse poolt hääletada, siis saadame teile venelased Peipsi rannalt kaela. Need on faktid, mis kongressil ette toodi. Kas niiviisi suudab ministeerium häid vahekordi luua, et sellel erialal võimaldada rahulikult ja vaikselt inimestel omale leiba teenida? Tekib küsimus, kas on kalameestel õigus merel kalu püüda, või jääb see õigus neile, kes suudavad rohkem maksta? Mis saadakse rendisüsteemiga kätte? Kui mina kohapealt küsisin, kes on Matsalu lahe rentnik, siis tähendas keegi vahele, et see on parun Huene. Siin ei ole viga selles, et mere rentnik parun on, vaid et õigus läheb kõrvaliste isikute kätte ja enampakkumise teel läheb kalapüügiõigus paratamata vaheltkauplejate kätte, kes teenivad edasirentimisega vahekasu. (K. Tonkman, põl: 53 tuhandest teenivad kasu?) Mis hinnaga nad kalameestele edasi annavad, seda ei saa kindlaks teha, kuid igatahes kallimalt. Minul on siin teine põllutööministeeriumi kuulutus käepärast — Virumaal ühe jõesuu rentimise kohta. Nimelt Pühajõesuu, mis sai välja renditud 7.500 marga eest, kus aga kalamehed maksavad sellele, kelle käest nad rendivad, 10.000 marka rahas ja 10 puuda lõhekala, mis kogusummas maksab mitu korda rohkem, kui algrent. 53 tuhat marka saab riik, aga kalamehed maksavad selle eest palju rohkem. Mina ei räägi aga järvede ja jõgede rentimisest, mille rentimise tarviduse kohta kellelgi kahtlust ei või olla, ega ole ka vaba püüki jõesuudes ja sise-maa järvedes kalamehed oma kongressidel kunagi nõudnud, vaid vabapüüki lahtisel merel.

On mitmel puhul toonitatud, et Soomes on mõnel puhul merd renditud. Seda tuleb aga ajalooliste traditsioonidega seletada, sarnased vahekorrad on tekkinud omal ajal ega saa seal kõigeparema tahtmise juures nüüd midagi muuta. Neis riikides aga, kus kalaasjandus on

välja arenenud, ei või ette kujutada, et merd hakatakse rentima. See oleks nonsens. Kui teie tahaksite kindlaks määrata, missuguses kohas tuleb merd rentida, siis oleks see teatud määral kalapüügi seismapanemine, sest nagu härra minister õieti tähendas, kala liigub alaliselt, ja ei saa kuidagi kindlaks määrata seda kohta, kus teda rentida võib lahtisel merel. Ja renditud kohal keegi teine püüda ei tohi.

Kui fiskaalsed huvid seda ei nõua, kui õigustunne selle vastu on, kui I Riigikogu ja II Riigikogu maakomisjon sellekohase seaduse tagasi lükkas, ja kui eriteadlased selle vastu on, mis jaoks siis kõike seda tarvis on? Ega ometi selle 53-tuhandelise rendi pärast seda ei tehta? Mina arvan, et peaks täiesti selge olema kõigile Riigikogu liikmetele, et käesoleva seaduseelnõu kohta ainult üks seisukoht olla võib, see on, et seaduseelnõu tuleb tagasi lükata. (Põllutööminister A. Kerem: Ei, seaduseelnõu tuleb muuta!) Kalapüügiseaduse muutmise seadus on minu poolt esitatud juba novembrikuul 1923. a. Põllutööministeerium on 1½ või 2 aastat „seisukohta võtnud“ ja see seadus on praegugi veel sellepärast Riigikogusse tulemata. Mina töotan heameelega kaasa, et seda seadust parandada aidata, kuid ei tohi seaduse põhimõtet muuta. Mere rentimise põhimõte tundub niisuguse unikumina, mis kuskil peale Venemaa kahe kubermangu tuntud ei olnud, rääkimata Lääne-Euroopast.

Juhataja **T. Kalbus**: Sõna on faktiliseks märkuseks põllutööministril.

Põllutööminister **A. Kerem**: Riigikogu liige Veberman luges ühe osa maakomisjoni protokollidest ette ja tähendas lahkurvamiste peale, mis olid endise I Riigikogu liikme Kerem'i ja praeguse ministri vaadete vahel. Rkl. Veberman ei kandnud seda asja täies ulatuses ette, tema ei selgitanud, mis olukorras tegi rkl. Kerem selle paranduse, et valitsusele antaks määramise võimalus kunni 1. jaanuarini 1926. aastal. Tegin selle ettepaneku pärast seda, kui komisjoni seisukoht selge oli, et seadusandlikus korras kalapüügikohtade määramine läbi läheb. Pidi üks väljapääsetee leitama, et seadust oleks saadud täita, ja see oli minu ettepanek.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Eesti riik oma piiride poolest ei ole suur, kuid iseäraldused ja lahkumineku nii maa kui mere asjus võivad väga suured olla. Härra Veberman tõi ette näiteid, et Peipsi järvel ei olewat võimalik kalapüügikohti välja rentida, samuti tähendas seda ka teiste kohtade peale. Peipsi järve kalapüügi- ja ma ei tunne ja ei

taha ka selles sõna võtta, kuid Haapsalu lahte, Matsalu lahte ja Hiiu randa tunnen väga hästi, sest olen tegelikult ise Matsalu lahes 8 kevadet kalu püüdnud ja võin sellepärast seda korda ette kujutada, mis siis oleks, kui Matsalu lahes rentimise teel kalapüüki ei korraldataks. Üldiselt on teada, et Matsalu laht on kinni kasvanud pilliroo ja teiste vesikasvudega, kuid selles pilliroos on kevadel väga palju kalu liikumas. Seda kala ei saada sealt muul teel kätte, kui peab lahes kaks korda kala lahti niitma. Esiteks need sihid, kus kala liigub, ja teiseks — kus kala püütakse. Seal on juba endisest ajast saadik sihtide kohta märgid üles pandud ja sellekohased kaardid valmistatud. Igal aastal niidetakse need sihid lahti, kus teatud püügikohad on välja renditud. Minul on omal juhul olnud kalameeste koosolekutel viibida ning püügiastja korralduses praeguse härra põllutöömistri poole pöörata, et kalapüüki korraldataks. Praegu minul mingisugust huvi sellega seotud pole, vaid räägin, kuidas see asi oli ennemalt korraldatud. Kui nüüd kuulutatakse vaba kalapüük Matsalu lahes välja, nagu härra Veberman seda endale ette kujutab, siis ei saa seal kalapüüki kuidagi viisi korraldada. Härra Veberman ütleb, et kalapüüki tuleb korraldada, kuid läks siit kõnetoolilt, kahjuks ütlemata jättes, missugused need korraldused peavad olema, kuidas tuleb korraldada. Väga hea on öelda, et tuleb korraldada, aga kuidas korraldada, seda ei öelnud härra Veberman mitte. Mina lähen aga sellest seisukohast välja, et kalapüüki korraldada ei ole muidu võimalik, kui tuleb laht välja rentida ning rentija on kohustatud sealt kohalt lahe lahti niitma, kust temal õigus kala püüda on. Siin tähendati, et rent olla liiga väikene. Seda teame meie kõik ja seda teavad ka kalamehed, kuid nende rendirahadega on võimalik peaaegu üldiselt korraldada, kuulutada ja ära märkida need kohad, mis rentimisele tulevad. Ühel aastal näiteks oli üldiselt teada, et praegu vastavat kalapüügiseadust ei ole, sest endine seadus lõppes teatud tähtajaga ära, ja kui siis kalapüük ligi tuli, hakkasid kõik mõrdu sisse panema teiste kalapüügikohtadele ja siis ei tulnud keegi seda asja korraldama, ka härra Veberman mitte, et öelda, kuulge, teil ei ole õigust siin püüniseid sisse panna. Teie kongressi otsust Matsalu lahe kohta ei ole, et kalamees võib ainult seal oma mõrra sisse panna, kus ta ise on lahe puhtaks niitnud. (E. Veberman, rhvsv: Matsalu kalameeste esitajad olid ju kongressil.) Et Matsalu kalameeste esitajad kongressil olid, seda ma ei salga, aga ma küsiks, härra Veberman, kas Teie ka teate, kuidas need kalamehed tahavad kalapüüki korraldada ja lahte lahti niita. Need kalamehed tahtsid kala püüda teiste

meeste kohtade peal, et mitte omal ei tarvitseks lahti niitma hakata. Ma võiksin nende meeste nimed siin ette tuua, kuid selleks pole mingisugust tarvidust. Et aga need mehed seal tahtsid kala püüdma hakata, kus teised eelmisel aastal olid lahti niitnud, seda jätsite, härra Veberman, nimetamata ja selles see viga seisabki.

Teine hea püügikoht, mis korraldamist nõuab, on Hiiu rand. Eestis on üldiselt tuntud Hiiu siig, kuid seda ei ole jällegi võimalik muidu püüda, kui rentimise teel. Seal on üks teatud laht, mitte väga suur, kust kalapüügikohti välja renditakse. Nagu teada on siiakala väga hea ja maitsev kala ning tema kasvatamise eest peaks rohkem hoolitsema, sellepärast on ka hääled kuuldavale tulnud, et Hiiu siia kasvatamise peale tuleks rohkem rõhku panna. On ka ebaloomulik, et siiapüüki pole siiani nii korraldatud, nagu seda korraldama peaks. Kalamehed jutustavad, et seal olla mõrad liig tihedalt sisse pandud ja nõnda edasi. Need kohad on juba vanemast ajast välja renditud ja sellepärast ei saa seda teisiti korraldada. Kui aga antakse kalapüük vabaks, siis võib iga kalamees Hiiu randa püüdma tulla, öeldes, et meri on vaba kõigile ja paremat kohta meil püüdmiseks ei ole. Selle tagajärjel tõuseb aga tingimata sõda. Need on kõik asjad, mis mitterentimise puhul päevakorda võivad tulla. Härra Veberman tähendas siin, et Hiiuama mehed peavad Pärnu rannas käima kala püüdmast ja kui nüüd rentimise määrused maksma hakkavad, kuidas teie tahate siis seda asja korraldada? Pean tähendama, et neid kalamehi ei ole keegi puudutanud ega mõtlegi puudutada, ei härra põllutöömister ega keegi teine. Neil on Pärnu rannas ammu ajast oma püügikohad ja need jäävad ka neile edasi. Et neid tahetakse sealt välja tõrjuda, seda põllutöömistri määrus ei sisalda, ja neid fakte teile, härra Veberman, ette tuua ei ole, küll aga võib fakte ette tuua selle kohta, mis siis sünnib, kui kalapüügikohad välja renditud ei saa. Ei saa mingisuguseid arusaamusi ette tulla, kui seadusega kindel kord maksma pannakse, see peaks igale Riigikogu liikmele selge olema. Küll aga sünnitab see arusaamusi, kui meil kalapüügi asjus mingisugust seadust ei ole ja igauks seal võib püüda, kus ta tahab. Öelge, härra Veberman, kuidas need mehed lähevad kalapüüki korraldama, kui igauks tahab paremat kohta omale saada? Kui öeldakse, et ei taha seda seadust, et see seadus ei kõlba ja nurisetakse selle üle, et niisugused määrused maksmas, siis olge head ja näidake, kuidas seda asja saab paremini korraldada. Härra Veberman esitagu mingisugune korraldusseadus, mis parem oleks, kui praegune, ja meie ei oleks

keegi vastu. See seadus, mis põllutööministeeriumi poolt esitatud ja sel viisil kalapüügi korraldamine, on niivõrd odav, et kongressi korraldusega ei saa selle ligigi. Kongressi korraldused lähevad palju rohkem maksma. Usun, et ükski kalameeste ühisus, ei härra Veberman ega keegi muu, ei sõida ilma rahata järele vaatama, kuidas Matsalu lahes mõrrad sisse pannakse, kuidas sihid aetakse ega muid korraldusi tegema. Kui aga need korraldused tegemata jäävad, siis jääb ka kala püüdmata ja see teeks Eesti rahvamajandusele väga palju kahju. (Vahelhüüe keskelt: Aga kaladele kasu.) Kaladele küll kasu, aga kahjuks ei saa meie ilma kalapüügita läbi, siis jääks hulk inimesi ilma tööta, kes omale praegu kalapüügiga leiba teenivad. Mina toetan tingimata härra põllutööministri ettepanekut ja loodan, et ka Riigikogu seda arvesse võtab, et kalapüüki ilma seaduseta korraldada ei saa, iseäranis võimatu on see Läänemaal.

P. Baranin (vn): Господа депутаты! Я не буду касаться юридических мотивов земельной комиссии, а скажу только несколько слов о несоответствии настоящего законопроекта с требованиями настоящего момента, поскольку это касается Чудского и Псковского озер.

Законопроект, защищаемый министром и депутатом Тонкман, хотя и носит название арендного, но в сущности эта аренда есть ни-что иное, как скрытая форма налога. Господа, у нас так много различных налогов, что вводить еще новый нет никакой надобности. Комплект уже полный. Если обсуждаемый законопроект, вопреки ожиданиям, будет принят, то останется еще ввести налог на воздух и тогда все будет в порядке.

Спрашивается: с кого хотят взимать этот налог и за что? С того населения, которое перебивается с хлеба на соль и наоборот. Которое в настоящее время находится в таком положении, хуже которого быть ничего не может. Которое, потеряв всякую надежду на лучшее будущее, бросает свои насиженные места, бросает свой кров и уезжает за границу целыми семьями без всяких виз. Не политические настроения тянут их туда, а погоня за заработком. При таком положении рыбацкого населения господин министр входит с предложением об аренде водных рыбных пространств, хочет собрать жатву там, где он ничего не посеял. Мне кажется: не время было бы входить с такими предложениями в данный момент.

Если не сдавалась у нас вода в аренду в то время, когда и рыбная ловля была много богаче, и рынок сбыта был обезпечен на любое количество, то в настоящее тяжелое время эта мера совершенно не приемлема.

С сдачей в аренду рыбных участков, отдельные, более зажиточные рыбаки получают монопольное право на эти участки и будут, может быть блаженствовать, а более слабые — должны будут смотреть на них да зубами щелкать.

По этим соображениям русская фракция будет голосовать против законопроекта, т. е. за предложение комиссии.

E. Veberman (rhsv): Tahtsin ainult teha mõne märkuse härra Tonkman'i sõnade kohta — kuidas korraldada kalapüüki. See on tehniline küsimus, millega ma ei tahaks Riigikogu aega viita. (J. Hünerson, põl: Aga raske ülesanne!) Jah, nähtavasti. Põllutööministeeriumile on ta väga raske. Ministeerium ei oska midagi muud ette kujutada, kui nagu siin ühel teisel puhul korra öeldud: maksa palk või maksa rent ja pea suu. (A. Tamm, rhsv: Ei, ümberpöördukt, pea suu ja maksa palk!) Aga kuidas korraldatakse seda teistes riikides? (J. Hünerson, põl: Teistes riikides ei ole vaja niita enne, kui lõikuse saab!) Kui teile selle asemel, et karjakasvatamise ja piimatalituse edendamiseks abirahasid anda, ainult maksusid peale pandaks, siis ei oleks ka teie, põllumehed sellega juba rahul. Aga põllumehele majanduselu tõstmiseks võib abiks olla mitte ainult rahaga, vaid ka hea nõuga. Aga seda head nõu ei ole kalameestele antud, vaid ametnikud peavad sõitma ringi ainult selleks, et rentimist korraldada. Üks samm selleks, kuidas meie kalaasjandust korraldada, et kalatagavarad ei hävineks, eriti — kallimate kalade suhtes, nagu härra Tonkman tähendas siigade kohta, on kalakasvatuse ratsionaalne korraldamine. Teatud samme selleks on ministeeriumis ka astunud. (K. Tonkman, põl: Teie tahate seda hävitada?) Ei, härra Tonkman, kui Teie tuleksite neile kongressidele, millest Teie ootate, et nad peaksid Matsalu lahte korraldama, siis selguks Teile, et sarnased ülesanded ei ole mitte ühe kongressi teha. Teie käite ju vist põllumeeste kongressidel, ning peate teadma, et seal läbi arutatakse põhimõttelikke küsimusi ja katsutakse leida teid ja võimalusi, kuidas seda majandusala arendada ja korraldada. Aga juhtivad, administratiiv korraldused ja nõuandmised peavad tulema nendelt, kes selle eest palka saavad, alates põllutööministriga ja lõpetades põllutööministeeriumi inst-

ruktoriga. Tegelikult seda aga ei ole. Nagu ma nimetasin, oli põllutööministeeriumi instruktor see, kes Eesti kalamehi Narva piirkonnas hirmutas, et kui teie merivabaduse poolt olete, saadame teile venelased kaela. Aga neile vaestele Vene rahvusest kalameestele, kellest härra Baranin juba kõneles, oleme määranud eelarvekorras töö-hoolekandeministeeriumi kaudu iga aasta summasid nende seisukorra kergendamiseks, kuna nende kaubal puudub turg. Kuid samal ajal nõuame neilt renti või muidu nende kalapüügikohad renditakse teistele välja. (Vahehüüe põllumeeste keskel: Kes neid rendib?) Mul on „Riigi Teataja“ käes, kus põllutööministeerium terve rea Peipsi ranna rentimisi välja on kuulutanud, mida aga ennemalt kunagi pole tehtud. Muidugi on siis võimatu oodata, et nad selle tõttu rohkem ja rohkem Eesti-meelseks muutuksid, kui nad sarnast ülekohut näevad, mis neile tehakse.

Eksib härra Tonkman, kui arvab, et kalameeste kongress peaks kalapüüki korraldama minema. Ei lähe ükski kongress, ei lähe ka mina, kui nende ideeline esitaja seda asja korraldama, vaid selleks on põllutööministeeriumis ametisse seatud isikud, kelle kätte seadus andnud võimu. Ei saa, härra Tonkman, tervet majandusala, tervet kalaasjandust vaadelda ainult oma kirikutornist, Matsalu lahe kaldalt. Kui see mitte pikale ei viiks, võiksin ette lugeda kongresside otsuseid 1921. aastast peale, kus igakord kalamehed ise nõusoleku avaldasid, et poolkinnistes lahedes ja jõesuudes saaks kord tõesti tarvilik valve ja kord maksuma pandud. (K. Tonkman, põl: Kas nad seda ka nõudsid, et laht lahtiseks jääb?) Ei saa nõuda, et needsamad kalamehed, kes püüki korraldavad, peaksid ka tagavarade eest hoolitsema, seda peab teostama vastav valitsusasutus. Kalatagavarade eest hoolitsemine ei ole mitte ainuke tee kalaasjanduse korraldamiseks. Ka ministeeriumis on viimasel ajal leitud, et on ka teisi teid olemas. Need teised teed oleksid teatud keelumääruste ja keeluaegade maksmapanemine, teatud kokkulepped teiste riikidega kalamaimude vetelaskmise asjus, kalamarja sugutamise ja kudepaikade eest hoolitsemine, siis kalavete rüevitamise vastu võitlemine jne. On terve rida abinõusid olemas, millega seda korraldada võib. Kuid minu ülesanne ei ole tehnilisi detailisid Riigikogus ette tuua. (Vahehüüe K. Tonkman'i, põl poolt.)

Mis puutub rohuniitmisesse, siis rääkisin ma sellest oma esimeses kõnes. Teie, härra Tonkman, ei olnud sel ajal vist saalis, muidu oleksite Te kuulnud, et mina tähendasin — sarnaseid eeltõid tuleb teha mitte ainult Matsalu lahes, vaid ka järvedes, kui ka meres.

Püük aga sünnib oma järjekorras, mida kalavete rentimise abil luua ei saa.

Siis küsis härra Tonkman, kuidas nende Hiiumaa meestega on, kes Pärnu lahes kalu püüavad, pärast seda, kui rentimine tõesti maksuma pannakse? Mis siis muud, kui peab hiidlaste käest ära võtma rannameri, sest kui teine tuleb ja maksab rohkem, tuleb see meri sellele rentida, kes rohkem pakub. Seadus lubab küll kalameesteseltsidele eesõigust enampakkumisel, kuid esiteks ei täida ametnikud seda ja ei anna igakord eesõigust rentimisel seltsidele, teiseks võib kaugemalt, ütleme näiteks Peipsi äärest tulnud kalameesteselts, kes neidsamu meriranna osasid soovib rentida ja maksab sama hinna, kohalikkude kalameeste käest meripüügi õiguse ära võtta. Kas see on korra loomine? Ja nii talitatakse, kunni üle riigi viimaks 53 tuhat marka kokku saab. Aga võib ka teistsuguseid oletusi võtta. Oletame, et mingisugune kalakauplejate ärimeste grupp rentib terve ranna ja paneb püügi seisma, et siis väljamaalt kala sisse vedada ja hea kasuga müüa. (Vahehüüded põllumeeste keskel.) Kas on see meie kalapüügi korraldamiseks kasulik? Et kalameesteseltsid rentimisel oma eesõigustest ilma on jäänud, selle kohta on terve rida proteste. Mõned neist olen ma edasi andnud härra põllutööministrile, üks on mul veel praegu käes, sest seda ei ole ma veel edasi jõudnud anda. Selles viimases kaebavad kalamehed, et riigimaadeülem, kes kalapüügiseaduse järgi kalavete rentimisel eesõiguse andma peab kalameesteseltsile, seda teinud ei ole, öeldes, et temal on õigus anda ja õigus mitte anda.

Juhataja **T. Kalbus**: Sõna on faktiliseks märkuseks põllutööministril.

Põllutööminister **A. Kerem**: Rkl. Veberman tõi ette, et Peipsi järvel on veel osa kohti välja renditud. See on nii, kuid siin on ka oma põhjused. Omal ajal valitsuse nimekirjas, mis valitsus enne 1. jaan. 1925. a. määras, olid mõned kalapüügikohad Peipsi järvel kindlaks määratud. Vastavalt kalapüügiseadusele esitas valitsus täiendava seaduseelnõu, mis juba pärast 1. jaanuari 1925. a. kalapüügikohad kindlaks määrama pidi, muidugi selles lootuses, et see seadus saab pärast 1. jaanuari 1925. a. valmis olema ja vastu võetud, ja need kalapüügikohad, mis enne valitsuse määrust kindlaks määratud, oma maksvuse kaotavad. Kuid kahjuks see seadus ei saanud vastu võetud, uued määrad ei hakka maksuma ja järelikult maksavad edasi need määrad, mis valitsuse poolt omal ajal määrati. Loomulikult ei saa siin põllutööminister see olla, kes seda korda

muuta võiks; kahjuks ei saa isegi valitsus seda enam teha, pärast 1925. a. ei ole valitsusel enam õigust. (E. Veberman'i, rhvsv vahel-hüüe.)

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Mina olen kindlas arvamises, et põllutööminister seda seaduseelnõu esitades ei ole kunagi selle peale välja läinud, et see riigikassale või põllutööministeeriumile suured summad sisse toob. Ei ole ka mina siit kõnetoolilt selles mõttes rääkinud, et see rentimise maks peaks nii suur olema, et see midagi sisse tooks, vaid ma ütlen veel kord ja isegi kriipsutan alla, et see rentimise maks peab võimalikult madal olema ja aitaks korralduse kulusid tasa teha. (L. Johanson, stp: Jah, korraldada, üksikutele inimestele välja anda.) Kui teil on tähtis, et kalapüügikohad ei saaks üksikutele välja renditud, siis tehke seaduses vastav paragrahv, et kalameeste ühisused, mida härra Veberman nii väga ülistab, tulgu ja rentigu põllutööministeeriumilt need kalapüügikohad ja püüdku kalu. See ei ole õige, et üksikud inimesed on ära rentinud ja neid suure vahekasuga edasi annavad. See ei ole õige, eriti Matsalu lahe kohta. Mis mujal on, seda ma ei tea. Mina ütlesin juba, et ma Peipsi randa ei tunne. Kas seal ülepea renditud on või kas seal rentimine üldse tarvilik on. Mina tõin ette Läänemaa olud ja just eriti need kaks lahte. Matsalu laht on mitu kilomeetrit lai. Kevadel, kui lähed vaatama, siis ei näe muud, kui mõrra sihte ja vaie igalpool. See koht tahab korraldamist saada. Teine koht on Hiiumaa rand, kus siiga püütakse. Püügikohad jäävad ilma korralduseta ja välja rentimata, ka siin on tingimata korraldust vaja. Härra Veberman tahab nii revolutsioonilises tuhinas lööksõnu teha, nagu neid kalameeste kongressil tehakse, kuid olge nii head ja näidake konkreetset ettepanekut, kuidas viisi kalameeste ühisused ja kongressid tahavad kalapüügikohti välja anda, siis võib olla, et need korraldused palju paremad on ja minule isiklikult meeldima hakkavad. Aga et need kongressid tegelikult midagi ära on teinud, seda Teil ette tuua ei ole. Segadust ei sünnita mitte seadus, vaid seadus on see, mis segadustele piirid paneb ja need lõpetab. Teie tahate segadusi teha ja nende kongresside otsustega valitsema hakata, ja sellepärast ütlen mina, et see ei ole vastuvõetav. (E. Veberman, rhvsv: Ega mina segadusi ei tee. Olge ikka viisakuse piirides!)

Juhataja **T. Kalbus**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Uibopuu: Härra minister tegi ettepaneku, seaduseelnõu maakommisjoni tagasi anda kõikkülgselt läbivaatamiseks. Ma pean selle peale tähtsapanu juhtima, et maakommisjon seaduseelnõu just kõikkülgselt läbi vaatas ja põhjused, mis temal seaduse tagasilükkamiseks olid, tõin ma omas eelmises kõnes ette. Maakommisjonis eriti I Riigikogu liikmed tõid ette ja rõhutasid seda, et I Riigikogu ajal põllutööministeeriumi esitajad kõnlesid Filsandi lahest kui kõige paremast kalapüügikohast, mis kindlasti pidi välja renditud saama. Käesolevas seaduses aga Filsandi lahte, kui erilist kalarohket ei ole, nähtavasti on kalad mujale läinud, millest kindlasti näha on, et kalapüügikohti seadusega kindlaks määrata ei saa. Kui määrame seadusega teatavad kalapüügikohad kindlaks, aga järgmisel aastal seal enam kalu ei ole, siis tuleks jälle uus seadus välja anda. mis endised kohad tühistab ja uued ära määrab. Kuna aga kalapüügiseadus kõneleb seaduslikust korrast, kuidas kalapüügikohti kindlaks määrata, siis tuleks ka selle juurde jääda ja viimane seadus välja anda. Lugupeetud härra minister selle vastu ka ise ei vaieldud, et arutamisel olev seadus kalapüügiseadusega kooskõlas poleks, vaid oli isegi selle poolt, et seadus on segane ja tuleb tema ümber töötada, ja komisjonil oli ka just see üheks põhjuseks, et kalapüügiseaduse muutmise seadus on üldkommisjonis, ja kui ta sealt jõuab Riigikogusse, siis on arutamiselolev seadus juba iseendast ülearune ja üldkommisjonis olev kalapüügiseaduse muutmise seadus ongi see seadus, mida Riigikogu liige härra Tonkman soovis, et peab seadus olema, mis loob korra, kuidas kalamehed kalu püüda tohivad. Kui härra Tonkman siin nii kõvasti vastu vaidleb, siis ei olnud tema rühmasõbrad, kes maakommisjonis olid, teadlikud tagasilükkamise juures, vaid kõik komisjoni liikmed olid ühel arvamisel, et seadus tuleb tagasi lükata. Aga nüüd äkitselt leiab härra Tonkman... (K. Tonkman, põl: Mina ei ole komisjonis olnud.) ... — ükskõik, aga Teie rühma esitajad olid komisjonis, nüüd leiab härra Tonkman, et kalapüügikohtade kindlaksmääramise seadus tuleb mitte tagasi lükata, vaid vastu võtta. Pean tähendama, et komisjonis ükski ministeeriumi esitajaist, kes tol korral seal olid, ei olnud seaduse tagasilükkamise vastu, vaid olid arvamisel, et niisugusel kujul ei saa seda seadust vastu võtta. Õigus küll, et põllutööministeeriumi esitaja härra Kodres lõi käed laiali ja ütles, et kui tahate, siis lükake seadus tagasi, aga kalamehed riidlevad. Selle peale tähendasin, et ka vaba kalapüük nõuab korraldust, mis tee näitab, kuidas kalamehed kalu peavad püüdma ka ilma riitu. Neil põhjustel

ei saa mina härra ministri ettepanekuga ühineda, vaid jään endise ettepaneku juurde ja palun seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja T. Kalbus: Seaduseelnõu kohta on tehtud kaks ettepanekut: komisjoni ettepanek — seaduseelnõu tagasi lükata ja põllutöoministri ettepanek — seaduseelnõu tagasi anda maakomisjoni. Kavatsen härra põllutöoministri ettepanekut ennem hääletada, ja kui see vastu võetakse, siis langeb komisjoni ettepanek hääletamiselt muidugi ära, kui aga põllutöoministri ettepanek tagasi lükatakse, siis tuleb hääletamisele komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.) Põllutöoministri ettepaneku poolt on 26 häält, vastu 34, seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele komisjoni ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on komisjoni ettepanek vastu võetud, — seega on seaduseelnõu tagasi lükatud.

9. Seaduseelnõu veneaegsete riigihoiukassade hoiussummade väljamaksmise kohta — I lugemisel.

Kuna komisjoni aruandja rkl. Vain puudub, jääb tähendatud seaduseelnõu arutamisele võtmata.

10. Seisuste kaotamise seaduse muutmise seaduseelnõu — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär:** Üldkomisjon paneb ette Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seisuste kaotamise seaduse muutmise seaduseelnõu tagasi lükata, ja põhjendab oma ettepanekut sellega, et mingisugust põhjust, mis sunniks nüüd ümber otsustama Asutava Kogu poolt vastuvõetud seisukohta, vahepeal ette tulnud ei ole. Balti tsiviilseaduse II köite § 45. põhjal olid endised Saaremaa rüütelkonna mõisad ja maad, mis üles loetud tähendatud seaduse lisas, antud rüütelkonna valdamisele selleks, et sissetulekuid muretseda ühiskondlike ülesannete täitmiseks.

Neid ülesandeid, mida täitis rüütelkond nende mõisate sissetulekutega, täidab nüüd rüütelkonna otsekohese järeltulijana Saaremaa maakonna omavalitsus. Silmas pidades meie omavalitsuste rasket majanduslikku seisukorda, eriti Saaremaal, ei ole mingisugust põhjust ära muuta § 3. märkust selles seaduses, mille järele nende varanduste valitsemine, mis enne Saaremaa rüütelkonna valitsemisel olid, Saaremaa maakonnaomavalitsusele üle anti. Tegelikult on rentnikkude seisukord maakonna valitsemisel olevatel maadel praegu nii rendimaksu

suuruse, kui ka muude soodustuste — hoonete, metsa jne. — suhtes samasugune, kui muudel riigimaadel, osalt isegi parem. Nende maade planeerimine sünnib ühel alusel riigimaadega, maareformi teostamise määrustes ettenähtud korras. Kavad kinnitab planeerimise peakomisjon. (M. Martinson, põl: Peakomisjon ei kinnita neid.) Viimasel ajal on asi paranenud, nii et peakomisjon nüüd kõik kavad kinnitanud on ja tagasi neid enam lükatud ei ole. Ja kui tuleb renditalude omanduseks müümise küsimus, siis tuleb see samadel alustel lahendada, kui see ette nähtud riigi-, kogukonna- ja erarendimaade korraldamise seaduses.

Kõigil neil põhjustel teen mina ettepaneku, käesolev seaduseelnõu tagasi lükata.

Põllutööminister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Seda seadust esitades ei olnud mitte valitsusel kava teatavaid sissetulekuallikaid Saaremaa maakonnaomavalitsusel vähendada, kuid valitsusel oli selge, et kui riigimaid välja antakse, siis riigimaadele asujad ühesuguste õigustega peavad varustatud saama. Saaremaa rüütelkonna maadele asuvad rentnikud ei ole aga õiguslikult üheväärilised teiste riigimaade asunikud. Siin tõi küll aruandja ette, et Saare maakond on tõesti otsustanud neid maid praegu samastel renditingimistel välja anda, nagu riigimaid välja antakse. Millega aga kindlustab aruandja, et Saaremaa maakonnakoostöökoja homme või ülehommeme oma otsust ei muuda, et maakonnakoostöökoja kokku ei tule ja ei ütle, et neid maid hakkame nüüdsest peale enampakkumise teel välja rentima. Meie oleme näinud omavalitsuse maade kasutajaid, ja praegu on Riigikogus arutamisel seaduseelnõu, kus Riigikogu tahab sundida omavalitsusi omi maid likvideerima rentnikkude kasuks, seaduses ettenähtud korras. Kui tarvis on maade suhtes, mis omavalitsuste korraldusel on, sarnaseid surveabinõusid minevikus tarvitusele võtta, siis on selge, et ka praegusel korral ei tohiks riik oma maid omavalitsusele piiramata õigusega kasutamiseks anda. Ma tähendaksin ka selle peale, et kui Saaremaa maakonnaomavalitsus tahaks neid maid müügile määrata, siis minule paistab, et temal küll seda õigust ei ole, sest seisuste kaotamise seadus annab temale ainult tarvitamise õiguse, aga mitte mingisugust müügiõigust. Järelikult seda, mida põlise maatarvitamise seadus teiste riigimaade tarvitajate kohta ette näeb, Saaremaa rüütelkonna maade tarvitajate kohta maksma panna ei saa.

Kui siin on teatav protsent tulu riigikassa heaks ette nähtud, ja teine osa, mis maakonnaomavalitsusele läheb, siis oli see sellest tingitud,

et kui maa korraldus ja valitsemine rüütelkonna mõisates riigi kätte läheb, siis see iseenesest kulusid maakonnaavalitsusel vähendab ja riigi kulusid suurendab, ja need korraldamise kulud siis õieti riigile peavad tasutud saama üldisest maa tulust. Kuid see on siiski kõrvaline küsimus, ja kui Riigikogu arvab, et Saare maakonnal enam raha tarvis on, siis arvan, et riigi kasuks arvatavat protsenti muuta võib. Valitsuses seda kõne all ei ole olnud, aga mina arvan, et valitsus sellest mingisugust tülüküsimust ei tee, sest lõppude-lõpuks tooks see riiklikkudes tuludes või kuludes väga väikseid muutusi esile. Peamotiiv selle seaduse esitamisel oli, et Saaremaa endistele rüütelkonna maadele asujatele — ja neid on õige mitusada perekonda, sama õigusi anda, kui teistele riigimaadele asujatele antud on.

R. Penno (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina pean härra põllutöoministrit toetama ja ühinen täiesti nende väidetega, mida härra minister ette tõi. Mina tahtsin veel juhtida tähelepanu üksikute asjaolude peale, mis eriti asunikude kindlustamise seisukohalt väga tähtsad oleksid. Meil on iga aasta eelarvekorras määratud teatud summad inventaari ja ehituslaenu. Meil on ka vastavate määrustega korraldatud asunikudele kergematel tingimustel metsasaamine. Neist parematest tingimustest, niisama ka laenust jääksid asunikud nüüd ilma, kui nad omavalitsuste maa peal asuvad. (Segane vahelhüüe.) Ma ei tea, kas nad seda metsa kohapeal raiuvad või mitte. Kindel on see, et asunikud nüüd, see tähendab need asunikud, kes omavalitsuste maadele asuvad, ehitusmaterjalidest ja laenudest ilma jäävad, mida riigimaadel asuvad asunikud saavad.

Neil põhjustel ei saa kuidagi selle seisukohaga leppida, et käesolev seaduseelnõu tagasi lükatakse.

M. Neps (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Ma pean Saaremaa maaomavalitsuse huvisid kaitsema ja põllutöoministri väidetele vastu vaidlema. Kõige tähtsam motiiv, mida härra põllutöominister ette tõi, oli see, et ta näidata katsus, nagu oleksid rentnikud ja asunikud mitte küllalt kindlustatud seisukorras sel juhtumisel, kui maa oleks maakonna omavalitsuse korraldusel, et maakonnaõukogu võiks igal päeval ja igal ajal rentisid kõrgele kruvida ja sellega rentnikke eksploateerida. See on ju küll nii teoreetiliselt ettekujutatav, aga kus see siis teoreetiliselt sarnaselt ettekujutatav ei ole? Praegu on rukkikilogrammi hinna määramine valitsuse käes ja seal võidakse kilogrammi hinda niivõrd kõrgeks tõsta, et see koormavaks muutub. Pean tähendama, maa-

konnanõukogu on oma valijatega väga lähedases kontaktis ja maakonnaõukogu on peasjalikult just põllupidaja rahva otsekohene esitaja. Mina ei ole, kuna mina Saaremaa maaomavalitsusega tuttav olen, kordagi kuulnud niisuguseid häali, mis selle poole oleksid sihitud, et rentnikkude rentisid tõsta tuleb. Mina olen isegi küllalt niisuguseid arvamisi kuulnud, et neid rentisid ei tohiks milgil tingimisel rohkem tõsta, kui nad senni on olnud. (O. Köster, as: Kelle kulul planeeritakse talud, kas asunikude kulul või?) Mis puutub planeerimise küsimusse, siis, mu häärad, lahendatakse see küsimus kokkuleppel rentnikkudega. (Vahelhüüe O. Köster'i, as poolt.) Lubage, härra Köster, riigi renditalud on veel senni planeerimata ja rentnikud ise on need, kes soovivad seda küsimust kiirelt läbi viia. ehk küll selle juures kahetuhandeline kulu tekib, see on asunikule palju kasulik, kui see, et ta peab mitu aastat ootama. Keegi ei ole maid planeerimisele sundinud, vaid rentnikud paluvad ise nende maid ära kruntida. Vaadake, härra Köster, selles seisab küsimus, et maapidaja koha peal on palju enam huvitatud sellest, et täna või homme kindlat korraldust koha suhtes saada ja kui ta saab koha kaks — kolm aastat rutem kätte, siis ei küsi sugugi 2000-margalisest kulust, mida maksta tuleb. Nii vaatab otsekohene põllupidaja selle küsimuse peale.

Mis puutub asunikude ehituslaenusse, millest härra Penno rääkis, et asunikud nüüd sellest ilma jäävad, siis võib olla, on seda asja kuskil pool sarnasel kujul ette kujutatud. Pean ütlema põllutöoministri kiituseks, et härra põllutöominister on õigest seisukohast aru saanud, ja vaatamata selle peale, kelle maa peal koht asub, on ta katsunud asunikule selles suhtes vastu tulla, et see rutem tugevaks riigikodanikuks muutuks. (M. Martinson, põl: Härra Neps, kas Teie veel julgete Võhma külla minna?) Igal ajal, ma olen seal palju käinud, kuid kuidas oleksid lood seal külas Teie vastuvõtmisega, seda ma ei tea öelda. (M. Martinson, põl: Härra Neps lõhkus ju talud seal ära.)

Juhataja **T. Kalbus**: Rkl. Martinson, palun rahu!

M. Neps (stp): Härra Martinson, Teie võib olla arvate, et seal see koer maetud on, kuid asi pole sugugi nii hull. Võib olla, kujunevad asjad seal teisiti, kui riik maade korraldajaks saab, kuid ma ei pruugi ennustaja olla. Mina ütlen ainult, ehituslaenu suhtes on need asunikud ühesugustel alustel teiste asunikudega. Selles mõttes ei ole nendele asunikudele mingit rasket seisukorda peale pandud.

Mis puutub selles küsimusse, kuidas tulevikus üleminekut korraldada, kas ostu- või eraomanduseks andmise korras, siis võib sellekohase eriseadusega küsimust lahendada. Juba Vene ajal, 1912. aastal oli Vene valitsuse poolt kord välja töötatud, kuidas tuli rüütelkonna mõisaid korraldada ja ostu peale üle minna.

Ma ütleksin lõpuks veel seda, et Saare maakond on maad omale saanud 1801. aastal, ja selle maa peale vaadatakse kui omanduse peale. Asutav Kogu asus ka samale seisukohale, ja ma tean, et härrad parempoolsed toetasid sel ajal seda seisukohta, kuid miks praegu teistiti on, sellest ei saa mina aru. (M. Martinson, põl: Ei saa seda toetada, kus inimeste käeluid murtakse. Kas vähe selle kakeluse juures käeluid murti?) Härra Martinson on seisukorrast nii vähe informeeritud, aga mina võiksin teile näite tuua, kuidas käeluid murtakse ka mitmel teisel puhul. Ega seal midagi teha ei ole, kui tutvunedes kohapealse seisukorraga maamõõtja ja külamehed ühiselt vaatavad, kuidas maad omavahel planeerida. Ja kui nüüd omavahel põllumehed lähevad kaklema ja löövad üksteisele käe pihta, (J. Hünerson, põl: Ei, kui ta käe pihta löi, siis pole midagi!) siis on see niisugune väide, mida ei või arvesse võtta. Vaadake, lapimaade kruntimine on palju raskem töö kui enne oli mõisamaade planeerimine, sellest peavad Riigikogu liikmed aru saama. Ja kui hakatakse planeerimise juures vahet tegema, et see ja see krunt on natuke parem või pahem kui teine ja inimene teab, et ta on selle maalapi peremees, siis ta paratamata sõdib iga jalataie maa eest ja sihi eest, kas see siht siit või sealt läbi peab minema. See on, ma ütlen, loomulik nähtus, et igaüks oma huvisid kaitseb ja üks kaitseb oma huvisid ägedamalt ja teine kaitseb neid viisakamate abinõudega, siis niisuguste katsetega ja väidetega, nagu siin ette tuuakse, seda küsimust paremini lahendada küll ei saa. Mul on kahju ainult, et ma ei saa teile mõne aasta pärast neid muigeid, mida teie siin väljendate, ette tuua, sellepärast et need planeerimise tööd on juba täide viidud peale üksikute, ja kui nüüd hakkab põllutööstusriik või keegi teine neid uuesti korraldama, ja näitab, et ta võiks neid korraldusteid teha niihästi ja paremini, siis on selge, et mitte keegi selle vastu ei vaidle. Aga siin on juba see töö läbi viidud, ja nüüd maid üles võtta oma korraldusse ei tähendaks midagi muud, kui hakata võib olla ainult renti sisse kasseerima. Mis puutub sellesse küsimusse, kuidas neid eraomandusi üle viia, siis on see moodus olemas, kuidas seda teha võib. Kui nüüd Riigikogu enamuse tahab Asutava Kogu seisukohti revideerida, siis võib tema ju seda teha, ega

mina seal parata ei või, aga mina lugesin oma kohuseks maakonna nimel siin selle vastu vaielda ja Saaremaa õigusi kaitsta. Tegelikult ei saa siin enam midagi teha, sest tegelikult on juba planeerimine läbi viidud, ja sellega on see küsimus planeerimise suhtes suuremalt osalt likvideeritud.

Juhataja **T. Kalbus**: Põllutööstusministri poolt on tehtud ettepanek seaduseelnõu anda maakommisjoni I ja II lugemise vahel.

M. Martinson (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Endine Saaremaa maakonnavalitsuse esimees rkl. h-ra Neps... (Vahel hüüe: Praegune ka!) ah praegu ka, seda parem, kui härra Neps praegu ka veel Saaremaa maakonnavalitsuse esimees on, siis on ju arusaadav, et tema selle seaduse tagasilükkamist peab kaitsma, sest et ta tulevikus ka tahab Saaremaa maakonnavalitsuse esimeheks jääda ja kõik selleks teha, et seal enesele häält kindlustada, kuid põllumehed ei saa selle seaduse tagasilükkamisega mitte leppida. Jääb Saaremaal seisuste kaotamise seadus muutmata, siis tuleb põllupidajatel paratamata maakonnavalitsuse tujudele alla anda, kuid põllumees peab selle eest muretsema, et tema elu kindlustatud oleks. Kuna maakonnavalitsuses täna üks, tuleval aastal teine või kolmas on, siis ka neist erakondadest ja nende erakondade tujudest ja tahtmistest põllupidajate olukord ära ripub, missugused mehed seal kunagi maakonnanõukogus kui ka valitsuses võimul on. On ju arusaadav, kui meie teistele riigirentnikkudele ja asunikkudele võimalusi oleme andnud maid eraomanduseks osta, siis peame seda ka tegema ja sellesama mõõdupuuga vastu tulema Saaremaa nelja endise rüütelkonna mõisa maa peal asuvate põllupidajate suhtes. Kui see seadus tagasi lükkatakse, siis jäävad need ju igaveseks ajaks maakoha rentnikkudeks. Siit kõnetoolilt on küllalt räägitud, et rentnik ei saa kuidagi maade parandamise ja kultiveerimise eest niivõrd hoolitseda, kui omanik, tema ei soeta õunapuuaeda, ei kaunistu kodu ja ei tee teda nii ilusaks ja soojaks oma järeltulijatele, lastele, kui seda eraomanik teeb. Mispärast tahame meie siis maksma jätta nende nelja rüütelmõisa suhtes selle eriseisukorra, ja ma ei tea, mis häda õieti see maakonnavalitsusele sünnitab. Seadus sellel kujul, nagu tema valitsuse poolt esitatud, jätab suurema osa nende talude pealt sissetulekust, nimelt 65% maakonnavalitsuse heaks, kuna 35% sellest administratiivkulude katteks põllutööstusministeeriumile läheb. Meie võime arusaadavalt teisel lugemisel, kui teie tahate, neid norme veel muuta, tehke ettepanek ja nõudke 80% maakonnale.

Ma ei usu ka, mida härra Neps toonitas, et planeerimine seal läbi olla viidud. Planeerimisega on inimesed tülli aetud, kuid rahuldatud pole ükski neist. Ma usun ka, kui härra Neps sooviks kuskile Vältaneemele või Võhma külla minna, siis peksta saate seal tingimata, niihästi nende talude rentnikkude kui ka renditalude maa peal olevate pospide käest. (M. Neps stp: Niisuguseid mehi ei ole Saaremaal.) See on minu veendumus, sellepärast et ma olen seda sealt kuulnud. Mina arvan ka isiklikult, et seda seadust ei ole tarvis, pärast esimesel lugemisel vastuvõtmist, nagu põlütöominister ettepaneku tegi, maakommisjoni anda.

O. Köster (as): Härra Neps'i poolt tähendati siin, et Saaremaa rüütelkonna mõisate — missugused mõisad praegu sama maakonnavalitsuse valdamisel — maade peal asuvad asunikud ja riigirendikohapidajad olla oma seisukorraga väga rahul. Mul oli juhus olla suvel Saaremaal ja seal üksikult kohtade valdajatega rääkides, avaldasid nemad rahulolematust selle olukorra kohta, missuguses nad peavad olema. Sel korral arvasin ma, et need, võib olla on üksikud juhtumised, kus rahulolematust avaldati. Kuid septembrikuul oli Saaremaal väikepõllupidajate päev, millest osa võtsid esitajad igast vallast, seal oli rahulolematust olukorraga suur, mis väljendus ka vastuvõetud resolutsioonis. Seal nuriseti üldse maakonnavalitsuse teguviisi vastu. (Vahelhüüe pahe-malt poolt: Kas Viru maakond on rahul?) Nimelt nuriseti selle üle, et nad ei ole niisuguses seisukorras, kui riigimaade asunikud ja rentnikud. Ja miks peaks siis härra Neps kui Saare maakonnavalitsuse esimees selle vastu olema, kui tema asunikud ja rentnikud ühesugustesse oludesse saavad riigimaade rentnikkudega. Eriti nuriseti just selle üle, et maakonnavalitsus veeretab planeerimise kulud nende kaela. Härra Neps tähendas, et see omavahelisel kokkuleppel sündinud, aga see ei ole mitte nii. Avaldati soovi, paluti läbi viia, et Saaremaa rüütelkonna maad saaksid planeeritud samasugustel alustel, nagu riigimaade rentnikkudel ja asunikudel, ja planeerimise kulud peaks kandma Saare maakonnavalitsus. Seisukorraga rahulolemist mina seal küll ei märganud ja ma ei tea, kas härra Neps tahab siin vale valgust paista lasta või ei ole ta üldse Saaremaal ringi käinud olukorraga tutvunemiseks.

M. Neps (stp): Ma tahaksin ainult lühidalt öelda, mis sellesse puutub, kas mina nüüd julgen Võhma ja Vältä külladesse veel minna, et tõesti, nähes seda seisukorda siin, mul suu-

rem kartus on Riigikogusse tulla, kui Võhma küllasse minna. Seal igatahes niimoodi küsimuse peale ei vaadata ja niimoodi küsimust ei arutata. On selge, et ühel või teisel küljel on oma erisoovisid, mida igaüks tahaks lahendada. See on iseenesest loomulik ja ei saa ühegi küsimuse juures sellest mööda. Kui naaber naabriga oma lapitalusid korraldab, seal püüab igaüks oma talu paremasse seisukorda seada. Kui siin räägitakse mingisugusest kaklemisest, siis mis jaoks üldse sarnast nähtust ühe tõsise küsimuse arutamise juurde tuua ja hakata sellest järeldusi tegema. (M. Martinson, põl: Kui inimene vigaseks tehakse, kas see ei ole tõsine küsimus?) Kas ei tehta neid ühtelugu vigaseks, kas on seda siis ka siin seaduseelnõude arutamise juures ette toodud. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Pange hoolekandeseaduse alla need kaklejad. Ma arvan, et ka Teid, härra Martinson, võiks selles suhtes hoolekandeseaduse alla panna.

Mis härra Köster'i väidetesse puutub, siis pean ütleva, et üksikuid rahulolematusi on ju igas kohas, see on paratamatu. Siin ja seal kongressidel kaevatakse ikka, et asjad pole heas korras. Samuti ei ole ma kuulnud ühtki kongressi, kus asunikud kokku tulevad ja ütlevad: Kõik on kõigeparemas korras. Igakord räägitakse, et asi ei ole korras. See on täiesti arusaadav, sest maareformi teostamine on suur töö, raske töö, murrangu ajajärk. Inimesed on harjumatud selle töö juures. Oleksid kõik inimesed palju rohkem harjunud selle tööga, siis oleks see palju kergem läbi viia.

Teine küsimus on põhimõtte küsimus. Härra Martinson tahab siin sellest nagu mingisugust parteilist küsimust teha. (M. Martinson, põl: Kas ta ei ole Teil siis parteiline küsimus?) Kuulge, maakonnavalitsuses on 3 põllumeest. Ma räägin nende kolmega selle seaduseelnõu kohta ühist keelt, (Hüüe põllumeeste rühmast: Braavo!).. ja räägin ka nende nimel selles küsimuses. (Vahelhüüe põllumeeste rühmast: Ja kuidas nõukogus on?) Nõukogus on ka põllumehi rohkem kui sotsialiste. (Naer.) Vahe aga seisab selles, et need põllumehed ei räägi sarnast juttu, kui siin, sest maakonnanõukogus on võrdlemisi arukad inimesed — ja otsustavad küsimusi väga otstarbekohaselt ja tegelikult seisukohast. (Vahelhüüed paremalt poolt.) Maakonnavalitsuses on põllumehed selles küsimuses teisel arvamisel kui siinsed põllumehed, sellepärast on meil ka ühine seisukoht. Tõepoolest imelik paistab mulle, et siin tehakse see küsimus parteiliseks. Kuiigi maakonnanõukogus põllumehi rohkem on kui sotsialiste, siis niisugustest küsimustest et tee meie poliitilisi küsimusi, nagu siin räägib

härra Martinson, mida kuulen kui uudist ja pean sellepärast tarvilikuks seda kinni naelutada, et see sugugi ei ole lõppude-lõpuks parteiline küsimus, ega Saaremaa põllumeeste seisukoht, et endised rüütelkonna mõisad maakonnalt ära võetakse. Sellest ei tee meie poliitika küsimust, vaid kaitseme meie omavalitsuse huvisid, aga mitte partei huvisid. Mul oli väga võõrastav kuulda, kui härra Martinson minu aadressil lendu lasi mitmesuguseid ütelusi, mis püüdsid selle peale välja sihtida, et parteiliseks seda küsimust teha, ja sellepärast on need väited, mis siin ette tuuakse, sellest seisukohast täiesti õigustamata ja mitteasjalikud.

Mis puutub härra põllutööministri ettepanekusse, seadust komisjoni anda ja seal veel kord arutada, siis võib see sündida, aga nii kergel käel.. (J. Holberg, põl: Linnadelt võtame ära maad ja Teile tahame anda.) Andmisest ja võtmisest pole siin juttu. Siin on ainult maksva olukorra alahoidmise tegemist, ja linnade käest äravõtmisega pole asi sugugi nii, kui Teile siin räägite. Linnade kohta on hoopis teised kavatsused.

Juhataja T. Kalbus: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jõeäär: Mina olen arvamisel, et käesolev seadus tuleb tagasi lükata just põllumeeste huvides. Ma ei saa aru, mispärast Riigikogu põllumeeste rühm asub teisel seisukohal, kui maakonna omavalitsuse esituskogu põllumeeste rühm. Ma arvan, nende rühmade vahel peaks side olema, sest siin nähtavasti keerleb vaidlus kõik aeg selle küsimuse ümber, kumb suudab paremini korraldada maade planeerimist ja kruntimist endisis rüütelkonna mõisate järgi olevates taludes, kas riik või omavalitsus. Siin arvatakse, et riik seda asja paremini suudab korraldada. Mina, samuti ka üldkomisjon, kes selle eelnõu tagasilükkamiseks esitas, olime arvamisel, et omavalitsus kohapealseid olusid paremini tunneb; omavalitsuse esituskogu moodustatakse proportsionaalselt, ja põllumeestel on seal oma arvule vastav esitus, nad võivad oma huvisid kohapeal palju paremini kaitsta, kui seda teeks keskvalitsuse esitaja — mõni riigiametnik. Saare maakonnavalitsuses põllumehed ei ole vähemuses, vaid maakonnanõukogu otsusetäitja asutus, maakonnavalitsus seisab koos kolmest põllumeeste esitajast ja ühest sotsialistist, nii et sarnane väide, nii kui oleks 3 ühe vastu vähemuses, kui matemaatika seadusega otsekoheses vastolus olev, vähe usutav on. Ja ma ei usu, et neid rohkem naela peale läheks kui teisi. Siiski on täiesti arusaadav ja loomulik kui mõnesu-

gused arusaamatused ja mitterahulolemised Saaremaal rüütelkonna maade planeerimisel tekivad, sest planeerimine sünnib seal teistsugustes tingimustes, kui harilik mõisatest maade planeerimine. Saaremaal on lapitalud ja nende planeerimisel tekib loomulikult palju rohkem vastolusid omanikkude vahel, kui seda tekib asunikkude vahel, kellele alles uus tükk maast kätte mõõdetakse. Sellepärast ei ole imeks panna, kui nüüd seal üks või teine rahul ei ole. Lapitalude planeerimist, millega kõik peremehed viimaseni rahul oleksid, ei saa ette kujutada. Kõiki neid küsimusi, mis tekivad planeerimisel, võib palju paremini lahendada kohapeal maakonnanõukogus, kui seda võiks teha riigiametnik, kes kõrval seisab ja ametniku seisukohalt asja vaatab. Sellepärast ei saa mina kuidagi aru, miks põllumehed omavalitsust kardavad.

Teine küsimus on — väljaostu küsimus. (Vahelhüüe põllutööminister A. Kerem'i poolt.) Ma praegu tulen teise küsimuse juurde, mida härra minister põhjusena ette tõi, miks tarvis on seadust anda, mille järele endised rüütelkonna maad ära võetakse maakonnavalitsuse valitsemisel. Omal ajal, veneajal, olid need talud ka rüütelkonna valitsemisel ja Vene valitsus mõistis väga hästi niisuguse seaduse anda, et neid maid hakati omanduseks müüma, ilma et need oleksid ära võetud rüütelkonna valitsemisel. Sedasama võib ka praegu teha ja väljaostu küsimust eriseadusega lahendada, jättes maad maakonna valitsemisele. See on täiesti võimalik ja seda võib eriseadusega teha. Ma leian, et seega mõlemad põhjendused, mis ette toodud käesoleva seaduse vastuvõtmiseks, ei ole küllalt kaaluvad, ja üldkomisjoni nimel teen ettepaneku seadus tagasi lükata. Kui aga siiski Riigikogu enamus peaks käesoleva seaduse vastu võtma, siis igatahes vajab see seadus veel üksikasjalisemat läbivaatamist üldkomisjonis, ja sarnaseks juhtumiseks teen ma täiendava ettepaneku — seadus I ja II lugemise vahel üldkomisjoni anda.

Juhataja T. Kalbus: On tehtud kaks ettepanekut: 1) seaduseelnõu tagasi lükata ja 2) seaduseelnõu vastu võtta. Ma kavatsen hääletamisele panna jaatava ettepaneku, see on seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta, ja need, kes selle seaduseelnõu vastuvõtmise vastu on, hääletavad selle ettepaneku vastu. Selleks juhtumiseks, kui eelnõu vastu võetakse, on veel kaks ettepanekut: nimelt aruandja rkl. Jõeäär'i poolt: eelnõu anda üldkomisjoni I ja II lugemise vahel, teine — põllutööministri poolt eelnõu I ja II lugemise vahel anda maakomisjoni.

Panen hääletamisele ettepaneku — seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Panen põllutöoministri ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on vastu võetud ettepanek, seaduseelnõu anda läbivaatamiseks I ja II lugemise vahel maakommisjoni. Seega ei tule teine ettepanek enam hääletamisele.

Riigikogu on üle kahe tunni töötanud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 7.20 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 7.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **T. Kalbus**.

Sekretäri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Juhataja **T. Kalbus**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

11. Sisemaalist amet-saadetiste postimaksudest vabastamise seaduseelnõu — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman**: Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse poolt oli esitatud sisemaaliste amet-saadetiste postimaksudest vabastamise seaduseelnõu.

Rahaasjanduse komisjon esineb ettepanekuga, käesolev seaduseelnõu tagasi lükata järgmistel põhjustel: 1) kui sisemaalised amet-saadetised postimaksust vabastatakse, siis tõuseks tuntavalt amet-saadetiste arv ja tõuseksid sellega ühtlasi ka posti majanduskulud. 2) käesoleval aastal tõsteti tuntavalt telefonitakse. Kui amet-saadetised postimaksudest vabastatakse, siis on loomulik, et selle tagajärjel hakatakse rohkem ilma maksuta posti saatma ja telefoni tarvitamine väheneb. Seega väheneksid jällegi posti teatud majanduslikud sissetulekud, mis eelarvet ei luba teostada. 3) on ette nähtud, et kui omavalitsuse asutused amet-saadetiste pealt postimaksust vabastatakse, siis olaks jällegi niisugune pretsedendi loomine, et kaudsel teel antakse omavalitsustele riigikassa kulul toetust, mida ei saa aga kindlaks määrata, kui suured need toetused oleksid, vaid see on ainult kaudne toetus, mis õige ei ole. Iga amet-asutus hoolitsegu selle eest, et neil vähem postisaadetisi saata oleks, ja et nad sellel alal vähem välja annaksid, mis kokkuhoidmise mõttes tarvilik on. Teiseks, kui tahetakse, et omavalitsused toetust saaksid, siis esinetagu mingisuguse otsekohese seadusega ja antagu toetust

omavalitsustele, kuid mitte sel kujul, et kaudsel teel ja kaudse seadusega, mis asjaajamise keeruliseks teeb. On arusaadav ja põhjendatud, et meil tuleb üldkokkuhoidmise põhimõtte järele talitama hakata ja on eelarve arutamise korral seda ka igakord toonitatud. Kui aga ametsaadetised postimaksust vabastada, siis ei saa oletada, et kokkuhoidmise põhimõttest kinni peetaks, vaid arvatakse, et see on täiesti loomulik, kui amet-asutused oma asju nii ajavad ja ilma tasuta. Kuid selle jätvavad nad ometi kõrvale, et ometi ühest kohast peaks see tulu tulema. Kommisjonis, kus see küsimus laialuluslikult arutamisel oli, tehti otsuseks esineda Riigikogule ettepanekuga, käesolev seaduseelnõu tagasi lükata. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tagasi lükatud.

Et rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Zimmerman puudub, jääb vahele riigi 1925. a. lisaeelarve nr. 1. — I lugemisel.

12. Üldise raudteeseaduse §§ 23—26 muutmiseadus — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **R. Penno** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Üldise raudteeseaduse §§ 23—26 muutmiseadus.

Aruandja **R. Penno** (loeb):

Üldise raudteeseaduse §§ 23 ja 25 („Riigi Teataja“ nr. 43/44 — 1920. a.) ning §§ 24 ja 26 (S. k. XII köide I jagu 1916. a. väljaanne) muudetakse järgmiselt:

§ 23. Reisija, keda rongis piletitähta või maksvuseta piletiga leitakse, maksab pileti-hinnaks kunni järgmise peatustariifjaamani sõiduraha 15 kilomeetri eest ja trahvi kakssada marka.

Reisija, keda leitakse omavalitsuselt sõitvat alama klassi piletiga kõrgemas klassis, maksab trahvi 200 marka ja klasside piletihinna vahe- raha, arvates pileti väljaande jaamast kunni lähema jaamani, peale kõrgemas klassis sõitmise avalikuks tuleku.

Sissenõutud sõidu- ja trahviraha üle antakse reisijale kviitung.

Märkus. Käesoleva paragrahvi järel sissenõutud trahvirahast läheb pool riigi tuludeks, kuna teine pool antakse sellele ametnikule, kes piletitähta sõidu avalikuks teinud, peale trahvimise otsuse seadusjõusse astumist.

Juhataja **T. Kalbus**: Sõna on rkl. Penno'l.

R. Penno (as): Teen ettepaneku § 23. I ja II lõikes „200 marga“ asemele võtta „100 marka“. Põhjendan seda sellega, et ka meie naaberrügis Soomes on trahvimine ainult 45—50 marka, ja peale selle on ka teistes riikides see trahv võrdlemisi väikene. Minu arvamise järele ei pea mingit erilist huvi olema trahvi eriti suureks tõsta. 100 marka on küllaldaseks tagatiseks, et omavolilised rongile istumised ilma piletitä ära jääksid.

Juhataja **T. Kalbus**: Aruandja lõpu sõna ei tarvita. Rkl. Penno poolt on parandusettepanek tehtud: § 23. esimeses ja teises lõikes „200“ marga asemel võtta „100“ marka. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Asun seaduseelnõu sissejuhatava osa ja § 23. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on sissejuhatav osa ja § 23 ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja **R. Penno** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 24 ja 25 ning § 26. tühistamine.

§ 24. Reisija vabaneb § 23. ettenähtud trahviraha maksmisest järgmistel kordadel:

1. kui tema enne oma ärasõitu on muretsenud väljasõidujaama korrapidajalt või jaamaülemalt hiljaksjäämise tunnistuse; selle tunnistuse peab reisija esitama esimesel jaamavahel rongijuhile või konduktorile, kes peale selle temalt sisse nõuab sõiduraha 15 kilomeetri pealt ühes 25-margalise lisamaksuga, mis temale õiguse annab sõita kunni järgmise peatuseni tariifi jaamas;

2. sõidupileti ärakaotamise puhul, kui see tõendatud, kusjuures reisija on kohustatud uue pileti ostma arvates järgmisest jaamast, peale pileti kaotuse avalikuks tulemist.

§ 25. Piletitä sõitja, kes §§ 23. ja 24. ettenähtud sõidu- ja trahviraha või lisamaksu rongijuhile või lähema jaama ülemale ära ei maksa, kõrvaldatakse jaamaülemale korraldusel rongilt ja asja kohta tehakse vastav protokoll, mille põhjal politsei kaudu vastuvaidlemata korras sissenõutakse sõiduraha ja kahekordne trahv või lisamaks.

Kui protokoll kokkuseadmisel reisijal ei ole oma isiku tõendamiseks dokumenti ette näidata, siis antakse ta politsei korraldusse, isiku kindlakstegemiseks.

Kui reisija trahviga rahul ei ole, on temal õigus raudteevalitsuse vastu kohtuliku nõudmisega esineda ühe kuu jooksul peale trahvi äramaksmist.

Märkus. I. Vanematega ühes sõitvaid alaealisi lapsi rongilt ei kõrvaldata, vaid tehakse piletitä sõidu üle vastav protokoll raha sissenõudmiseks.

Märkus II. Käesoleva paragrahvi järele sissenõutud trahvirahast läheb pool riigi tuludeks, kuna teine pool ühetasa ära jaotatakse sissenõudja politseiametniku ja selle raudteeametniku vahel, kes piletitä sõitmise avalikuks tegi.

§ 26 kaotab maksvuse.

13. Riigi 1925. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Zimmermann**: Käesolev seadus on rkl. Luur'i poolt esitatud. Selle seaduse järele nõutakse krediiti sõjaväe õpetajate palkamiseks 360 tuhat marka. Et see küsimus juba eelarve juures arutamisel oli ja tagasi lükati ja et uusi asjaolusid ei ole siin enam ette toodud, mis sunniksid teisiti otsustama, teeb rahaasjanduse komisjon ettepaneku see seadus tagasi lükata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Selle ettepaneku poolt on 14 häält, vastu — 22, seega on lisaelarve nr. I lugemisel vastu võetud.

14. Kodakondsusesse astumise sooviavalduste pealt võetava maksu seadus — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **K. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—4.

Kodakondsusesse astumise sooviavalduste pealt võetava maksu seadus.

§ 1. Isikud, kes soovi avaldavad Eesti vabariigi kodakondsust omandada naturalisatsiooni teel ning kodakondsuse seaduses ettenähtud sooviavaldusega siseministri poole pööravad, maksavad riigikassa arvele ühekordset maksu: need, kes Eesti vabariigi piirides kunni sooviavalduseni vähemalt kaks aastat alaliselt elanud, 2000 marka, kõik teised 3000 marka, mille üle sellekohane kviitung sooviavaldusele juurde lisatakse.

§ 2. § 1-ses tähendatud summad ei käi tagasimaksmise alla sel korral, kui kodakondsusesse astumise soovi avaldaja loobub oma soovist enne asja otsustamist siseministri poolt, või kui sooviavaldus tagasi antud, kas põhjusel, et sooviavaldaja ei vasta kodakondsuse seaduse § 8. ettenähtud nõudele ajamäära kohta, või et sooviavaldus ei vasta kodakondsuse seaduse §§ 12. ja 13. tähendatud vormilistele nõuetele. Kuid juhtumistel, kui sooviavaldus sisemi-

nistri poolt eitavalt otsustatud või eelpooltähendatud põhjustel tagasi antud, ei võeta uut maksu sooviavalduse uuendamise korral.

§ 3. Kui isik maksujõuetu, võib siseminister teda vallavalitsuse, politsei, Eesti vabariigi ametliku konsuli või diplomaatilise esitaja poolt antud sellekohase tunnistuse põhjal § 1. tähendatud maksust vabastada.

§ 4. Käesoleva seaduse jõusseastumisega kaotab maksvuse Vabariigi Valitsuse poolt 1. aprillil 1921. a. ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal vastuvõetud seadus maksu kohta kodakondsuse palvekirjade pealt („Riigi Teataja“ nr. 22 — 1921. a.).

15. Kommisjoni- ja vahetalituskontorite kautsjonimäärade seadus — II lugemisel.

Juhataja **T. Kalbus:** Üldkommissjoni aruandja A. Tamm'e puudumise pärast täidab aruandja kohuseid üldkommissjoni abiesimees K. Tamm. Aruandja **K. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

Kommisjoni- ja vahetalituskontorite kautsjonimäärade seadus.

§ 1. Kaubandusseaduses (S. k. XI k. 2 j. § 46. märkus 1-se lisa, §§ 2 ja 8) ettenähtud kautsjonid komisjonikontorite vastutuse ja õige tegevuse kindlustamiseks määratakse I järgu kontoritel 2.000.000 marga ja II järgu kontoritel 1.000.000 marga suuruses.

Vahetalituskontorid ja muud sarnased ettevõtted maksavad kautsjoniks Tallinnas, Tartus ja Narvas 200.000 marka, muudes kohtades 100.000 marka.

Sama seaduse § 5. ettenähtud täiendavaks kautsjoniks määratakse 300.000 marka.

§ 2. Enne käesoleva seaduse jõusseastumist tegutsemiseks luba saanud komisjoni- ja vahetalituskontorid on kohustatud oma kautsjonisummasid, kuue kuu jooksul, käesoleva seaduse maksmahakkamise päevast arvates, § 1. ettenähtud määradeni tõstma. Selle nõudmise täitmata jätmisel sulutakse nemad kaubandusseaduse (S. k. XI k. 2 j. § 46. märkus 1-se lisa § 6) alusel ja korras.

§ 3. Käesoleva seaduse jõusseastumisega kaotab oma maksvuse seadusandliku delegatsiooni poolt 5. märtsil 1920. a. vastuvõetud seadus komisjonikontorite kohta („Riigi Teataja“ nr. 37/38 — 1920. a.).

16. Õpetajate seminariide seaduse muut- Hariduskommissjoni aruandja **H. Bauer** (loeb:)

mise seadus — Õpetajate seminariide seaduse muutmise seadus.

O. Gustavson (stp): Ma leian, et käesoleva seaduse vastuvõtmine on muutunud tarbetuks. Käesolev seaduseelnõu pidi lahendada Tallinna õpetajate seminari kahe alama klassi sulgumisküsimuse. See küsimus on aga vahepeal tavalises valitsemise korras juba lahendatud. Teist lahendust enam vaja ei ole. Järelikult käesoleva seaduse järgi ei ole enam tarvet. Seda rohkem vääraks käesolev seadus arutamisel äravõtmist, et ta oma konstruktsioonilt on sarnane, mis hästi ei istu seminariide seadusesse. Tähendatud seadus ei nimeta ei Tallinna, Tartu, Rakvere ega Võru seminari; ta räägib seminariidest üldse.

Nüüd aga tahetakse seaduse erinovelliga õpetajate seminariide seaduses muuta üht asja, millest tähendatud seaduses juttugi ei ole. Otsustage ometi ise, kuidas see seadus konstruktsiooni mõttes sobib. See ei „istu“ ju kuidagi. Mu ettepanek on, käesolev seaduseelnõu tuleb tagasi lükata.

Juhataja **T. Kalbus:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **H. Bauer:** Sellesama küsimuse üle vaieldi kevadel õige pikalt ja laialt, aga siiski võeti seaduseelnõu I lugemisel vastu. (O. Gustavson, stp: Kevadel olid klassid sulatud.) Riigikogu oli juba eelarvest maha võtnud krediidi I klassi jaoks, aga teiselt poolt ei olnud seaduses öeldud, et klassid peaks sulguma. Haridusministeerium andis selle seaduse sisse, et arusaamatusi ära hoida. Selle üle vaieldi õige palju, kuid leiti, et parem on see seadus I lugemisel vastu võtta. Samuti tuleks see elnõu ka nüüd II lugemisel vastu võtta.

Juhataja **T. Kalbus:** Hääletamisele tuleb seaduseelnõu pealkiri. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu pealkiri vastu võetud.

Aruandja **H. Bauer** (loeb):

Riigikogu poolt 6. oktoobril 1923. a. vastuvõetud õpetajate seminariide seadus muudetakse järgmiselt:

§ 4. lisatakse juurde märkus: „Edaspidise reformeerimise otstarbel sulutakse Tallinna õpetajate seminari I klass 1925. a. ja II klass 1926. a. augustikuu 1. päevast.“

O. Gustavson (stp): See kõik on väga õige, mille peale härra Bauer tähendas, — küsimuse üle vaieldi kevadel palju. Siis oli see arusaadav: kevadel ei olnud kõnesolevaist

klassidest veel kumbki suletud. Vahepeal on aga Tallinna õpetajate seminaaris üks klass suletud ja tema järgmine suletakse samas korras tuleval aastal. Ma küsiksin: milleks see seadus siis veel tarvilik? Tänavu aastal võidi tavalises valitsemise korras üks klass kinni panna ilma eriseaduseta — sama sulgemiskord on ju kahtlemata teostatav ka teise klassi suhtes. Milleks meie siis ilmaaegu tööd teeme ja tühja vaeva näeme? See on ju sõelaga veeandmine. (J. Tõnisson, rhv: Seaduses on see määrus olemas.) Missuguses seaduses? (J. Tõnisson, rhv: Seminaaride seaduses.) Seminaaride seaduses ei ole poolt sõnagi Tallinna, Tartu või Rakvere õpetajate seminaaridest räägitud, vaid see seadus käsitab seminaare üldse. Seminaaride seadus baseerub avalikkude keskkoolide seadusel, mis näeb ette, et eriseaduseta võib sulguda isegi terve keskkooli, üksikuist klassidest hoopis kõnelemata. Järelikult võib haridusministri ettepanekul kõik Tallinna seminaari klassid sulguda, ilma et selleks tarvis oleks erinovelli vastu võtta. Kui aga siiski tahetakse natukene seadusandlikku nalja teha, noh siis jumala nimel. Aga ma arvan, et Riigikogu naljategemise koht ei ole.

Juhataja T. Kalbus: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja H. Bauer: Siin võiks, kui seaduseelnõu vastu ei võeta, teatav konflikt tekkida. Valitsus pidi seminaari I klassi sulguma sellepärast, et selleks krediit puudus, aga et see otsus siiski, nii öelda, õhku rippuma ei jääks, on tarvis, et sellele sulgumisele seadusandlik alus antakse, sest seaduse järele peaks seminaaris teatavad klassid olema, kuid krediidi puudumisel oli valitsus sunnitud üht neist sulguma.

Juhataja T. Kalbus: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tekst vastu võetud.

17. Aktsiisi seaduse §§ 1110. ja 1111. muutmise seaduse arutamisele mittevõtmine. Et tähendatud päevakorra-punkti kohta aruandja puudub, jääb see arutamisele võtmata.

18. Kaubalaeva juhi kutse omandamise seadus — II lugemisel. Üldkommisjoni aruandja **K. Kornel** kannabette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Kaubalaeva juhi kutse omandamise seadus.

Aruandja K. Kornel (loeb):

§ 1. Eesti kodanikud, kes soovivad laevajuhi kutset omandada, peavad selleks haridusministeeriumi poolt määratud laevajuhtide eksamikomisjoni ees eksami õiendama. Eksami kavad määrab haridusministeerium kindlaks kokkuleppel teedeministeeriumiga.

J. Luur (krst): Austatud Riigikogu liikmed! Arutamisel olev seadus annab meile võimaluse lühidat pilku heita meie kaubalaevastikule. Mul näib, et asjata oleks kaubalaeva juhi kutse omandamise seadust välja andma hakata, sest võib öelda meie kaubalaevastiku kohta, et teda peaaegu üldse polegi. Küsimus on võetud tänaõhtuse koosoleku päevakorda, kus ette on nähtud vähematähtsusega seadused, ja Riigikogu on ka nähtavasti sellel arvamisel olnud, et käesolev seadus ei vääri suurt tähelepanu, sellepärast on ta paigutatud tänaõhtuse koosoleku päevakorda. Kuid siiski väärrib käesolev seadus seda, et tema juures natukene peatada. Tahaksin selle seaduse juures meie kaubalaevastiku seisukorra kohta sõna võtta. Eesti kaubalaevastik koosneb väliskaubanduse alal aurikutest, arvu poolest umbes 16 üksust; mootorpurjekaid 4—5 üksust ja purjekaid umbes 200 üksust. Üldse oli 1925. a. 1. jaanuaril Eestis 75 aurikut, mahutusega umbes 31.980 brutto-registertoni; mootorlaevu 8 — mahutusega 232 brutto-registertoni; mootorpurjekaid...

Juhataja T. Kalbus: Paluksin § 1. kohta kõneleeda.

J. Luur (krst): Ma kõnelen pealkirja juures.

Juhataja T. Kalbus: Pealkiri on vastu võetud. Aruandja kandis § 1. ette ja Teie võtsite § 1. juures sõna.

J. Luur (krst): Mis puutub nendesse eksamitesse, mis siin ette nähtud, siis peab tähendama, et sellest üksi liig vähe on, kui kutseomandamise eksamid ära tehakse. Kaubalaeva juhid ei saa oma teadmisi, mis nad koolides omandanud, meil praktiliselt elus tegevusse rakendada. Pean ütleva, et meil diplomeeritud merimehi küllalt ilma kohtadeta. Tänaegi lugesin ajalehest, et meie diplomeeritud merimehed teenivad näiteks Kongos, ja mõni aeg tagasi vilksatas läbi ajalehtede teade, et kümme meie merimeest, kel paberid taskus, tulnud Saksamaale teenistust otsima, kus nad seda aga leidnud ei ole. Niipalju kui minul teada, on olud väljamaal niisugused, et Eesti merimehel seal väga raske on kohta leida, selle-

pärast et väljamaa merimeeste ringkondades on omalgi tööta merimehi, ning Eesti merimehi vabade kohtade peale ei lasta. See on iga-tahes väga kurb nähtus. Mis kasu on meil sellest, kui meie merikooli ülal peame, kui meie merimehed rahuldavad kõike nõudeid, mis neile ette pannakse nii haridusministeeriumi, kui ka merikoolide õppekavade kaudu, ometi aga ei leia nad teenistust. Mul on teada juhtumisi, kus meil merimehed sõidavad I või II tüürimehena, niisugused merimehed, kellel taskus kaugesõidu laevakapteni paberid. Meie merimeestel pole midagi peale hakata, sest meie kaubalaevastik on väga haletsemiseväärilises seisukorras. Siin on tarvis kindlasti parandusi luua, meie kaubalaevastikku suurendada. Kuidas väljamaal on sellele tähelepanu juhitud, et kaubalaevastik vastaks aja- kui ka turunõuetele, selle kohta luban enesele mõnesugused andmed ette kanda. Teiseks lubaksin veel enesele ette kanda niisuguseid andmeid, mis näitavad, kuidas meie juures meriasjandus areneb, kuidas laevade soetamine ja ehitamine teistest maha jäänud on.

Juhataja T. Kalbus: Rkl. Luur, palun paragrahv esimese teksti juurde jääda.

J. Luur (krst): Need on põhjendused, milleta läbi ei saa, kui tahame puudutada meie kaubalaevastiku seisukorda.

Et näidata, kui palju meie laevade soetamises teistest väiksematest riikidest maha oleme jäänud, selleks on küllalt ette tuua statistilisi andmeid kaubalaevastiku kohta, näiteks Rootsis Daanis või Norras. Nii oli 1. jaanuaril 1923. a. laevu üle 100 registerttonni suuruses Rootsis 1391 laeva, üldmahutusega 1.144.728 brutto-registerttonni ja 1000 inimese peale tuli 200 registerttonni. Daanis oli 821 laeva, üldmahutusega 1.016.835 brutto-registerttonni ja 1000 inimese peale tuli 316 registerttonni. Norras oli 1803 laeva, üldmahutusega 2.542.636 brutto-registerttonni ja 1000 inimese peale tuli 1000 registerttonni. Meil aga Eestis oli 113 laeva, mahutusega 44.753 brutto-registerttonni ning 1000 inimese peale tuli kõigest 37 registerttonni. Ma toon seda, austatud Riigikogu liikmed, selleks ette, et näidata, kuidas väljamaal hoolitsetakse selle eest, et kaubalaevastik muutuks üheks haruks rahvamajanduse alal, kus diplomaeritud merimehed teenistust leiaksid, et näidata ka, kuipalju mujal sellel alal ära on tehtud, ja kui vähe meil. Ühes sellega oleks ära näidatud ka see, kuivõrd Euroopa suured ilmariigid on suurendanud oma kaubalaevastikku enne ja pärast ilmasõda. Need on huvitavad andmed ja näitavad, kuidas hoolitsetakse selle eest, et diplomaeritud merimees-

tele anda võimalust teenistust leida. Nii võiksin mina selle kohta statistilisi andmeid ette tuua, milleta üldine pilt selge ei ole.

Suur-Britannias ja Iirimaal oli kaubalaevastikus 1914. aastal juunikuus 18.877.000 brutto-registerttonni, juunikuus 1925. aastal aga oli nimetatud maade kaubalaevastikus 19.274.080 brutto-registerttonni, seega juurdekasv ehk differents +397.000 brutto-registerttonni. Briti dominioonides oli 1914. aastal juunikuus 1.407.000 brutto-registerttonni, 1925. aasta juunis aga 2.230.000 brutto-registerttonni, seega jälle differents +823.000 brutto-registerttonni.

Ameerika Ühisriikides oli 1914. aastal 1.837.000 brutto-registerttonni, 1925. aastal aga 11.605.000 brutto-registerttonni, seega jälle differents +9.768.000 brutto-registerttonni...

Juhataja T. Kalbus: Rkl. Luur, teen Teile kolmanda märkuse ja kodukorra § 113. põhjal võtan Teilt sõna ära.

Aruandja lõpusõna ei tarvita. Hääletamisele tuleb § 1. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 2—4.

§ 2. Laevajuhtide eksamid peetakse iga merikooli juures üks kord aastas — kevadise koolitöö lõpul.

Erakorralisel juhtumisel võib haridusministeerium ka mitme merikooli jaoks ühise eksamikomisjoni ja ühise koha määrata.

§ 3. Laevajuhtide eksamikomisjoni liikmeteks on: koolijuhataja, kes ühtlasi komisjoni esimeheks, kui viimast haridusministeerium eraldi ei ole määranud, haridus- ja teedeministeeriumi esitajad ja selle merikooli õpetajad, kus eksami peetakse, arst ja kooli hoolekogu esitajad.

Eksamikomisjon on otsusvõimne, kui koos on komisjoni esimees, haridus- ja teedeministeeriumi esitajad ja aine õpetaja.

Eksamikomisjoni esimees võib kutsuda haridusministeeriumi loaga eksamikomisjoni liikmeteks veel eriteadlasi.

§ 4. Isikud, kes soovivad eksami õiendada, esitavad komisjoni esimehele palvekirja ja järgmised tunnistused ühes ärakirjadega:

- 1) sündimistunnistus;
- 2) üldhariduse tunnistus;
- 3) tunnistus merikooli vastava klassi lõpetamise kohta või laevajuhi kutsediploom;
- 4) sadamakapteni, konsuli või välisriigi sellekohase asutuse poolt väljaantud ehk kinnitatud merisõidu tsensuse tunnistused.

Isikud, kes teises merikoolis õppinud, või merikoolis üldse õppinud pole (eksternid), esitavad ühes palvekirjaga oma ametlikult õigekstunnistatud päevapildi.

Märkus 1. Tunnistused sõitude üle sõjalaevadel annab välja merijõudude staap.

Märkus 2. Välisriikide ametasutustest väljaantud merisõidu tsensuse tunnistused kinnitab meriasjanduse peavalitsus.

Aruandja K. Kornel (loeb):

§ 5. Kaubalaeva juhi eksami õiendajad peavad vastama järgmistele tingimustele:

- a) olema Eesti vabariigi kodanikud;
- b) ligisõidu tüürimehe kutse soovijad peavad vähemalt 20 aastat vanad olema ja neil peab olema merikooli esimese klassi lõputunnistus ja merisõite 36 kuud, sellest vähemalt 12 kuud madrusena purilaeval;
- d) ligisõidu kapteni ja kaugesõidu tüürimehe kutse soovijad peavad vähemalt 20 aastat vanad olema ja neil peab olema merikooli II klassi lõputunnistus ja merisõite 48 kuud, sellest vähemalt 12 kuud madrusena purilaeval, kusjuures kaugesõidu tüürimeestel nimetatud 12 kuud kaugesõidus sõidetud peab olema;
- e) kaugesõidu kapteni kutse soovijad peavad vähemalt 23 aastat vanad olema ja neil peab olema kaugesõidu tüürimehe diplom, merikooli III klassi lõputunnistus ja sõite kaptenina või tüürimehena kaugesõidu tüürimehe diplomiga 24 kuud, sellest 12 kuud kaugesõidus.

Märkus 1. Merisõitude arvestamisel käiakse merikoolide seaduse § 20 järgi („Rügi Teataja“ nr. 137—1923. a.).

Märkus 2. Laevajuhtide eksamitele võivad ilmuda ka need merimehed, kel puudub merikooli vastava klassi lõputunnistus, kuid kes vastavad teistele eksaminõuetele. Need merimehed vaadatakse enne eksame arsti poolt läbi merikooli seaduse § 21. korras ja nad õiendavad eksamid merikooli vastava klassi terve kursuse ulatuses.

Märkus 3. Merikoolide seaduse §§ 19. ja 50. ettenähtud juhtumistel lastakse merikooli õpilased kutseksamitele vähema aja sõitudega, kuid kutsediploomid saavad nad alles siis, kui neil kõik vastavale kutsele nõutavad sõidud tehtud.

E. Masik (põl): Ma tahaksin mõnda parandust teha, mis tingitud sellest, et käesolevas seaduses on üles loetud, kuidas omandatakse vastavad kutsed saada ligisõidu tüürimeheks, ligisõidu kapteniks, kaugesõidu tüürimeheks ning kaugesõidu kapteniks. Kuid arvesse võttes, et siin ei ole paralleel läbi viidud, missugused õigused see kutse annab,

on siin mõned puudused, mis tuleksid kõrvaldada. Esiteks on punkt b all nimetatud, et ligisõidu tüürimehe kutse omandajad isikud peavad olema vähemalt 20 aastat vanad ja neil peab olema merikooli I klassi lõputunnistus ning merisõite 36 kuud, sellest vähemalt 12 kuud madrusena purilaeval. Kui see punkt niisugusel kujul vastu võtta, siis tuleb, arvesse võttes neid õigusi, mis seadus ligisõidu tüürimehele annab, välja, et ligisõidu tüürimees saab vastava kutse, ilma et ta oleks isegi sõitnud seal, kus see kutse temale pärast õiguse annab tüürimehena või isegi laevajuhina sõita. Nimelt annab tüürimehe kutse õiguse sõita, laevu juhtida, eriti purilaevu kunni 200 registertonnini ligisõidus, see tähendab Baltimere piirides. Selles seaduse paragrahvi punktis nõutakse aga 36 kuud sõitu ja ei öelda, kus see sõit peab olema. Kui tema sõidab ainult meie rannasõidus, siis võiks sel alusel omandada kutse, mis annab talle õiguse sõita kaugemas piirkonnas, Et seda puudust kõrvaldada, tuleb käesolev punkt täiendada sellega, et 36 kuu sõidu hulgas oleks teatav norm ette nähtud kaugemas piirkonnas sõitmiseks.

Teine asi, millele tähelepanu tuleb juhtida, on see, et selles punktis pole öeldud, kellena kutseomandaja peab sõitma, kas kajutiteenijana või mõnel teisel kohal, mis ei annaks talle merisõidu praktikat. Oleks soovitav, et seaduses oleks ette nähtud täpsemalt, kellena mees merisõidul peab olema, ja selleks paneks in ette, et ta peab tekimehena sõitma. Edasi on õnnetu nõudmine, et kutseomandaja peab 12 kuud madrusena purilaeval sõitma. „Madruse“ nimetus ei näita täpselt ära, missugusel alal ta sõidab. Siin tuleks aga täpsemalt ära tähendada, et „tekimehena“ sõidab. Vastavalt eelpooltoodule tuleks nõuda, et 36 kuu sõidu hulgas peaks 12 kuud vähemalt ligisõitust olema. Nii tuleks siis punkt b järgmisel kujul vastu võtta: „Ligisõidu tüürimehe kutse soovijad peavad vähemalt 20 a. vanad olema ja neil peab olema merikooli esimese klassi lõputunnistus ja merisõite tekimehena 36 kuud, sellest vähemalt 12 kuud tekimehena purilaeval ja 12 kuud ligisõidus või kaugemal.“

Samasugustel põhjustel tuleks punkt d juures väikene täiendus vastu võtta. Punkt d-s on nimetatud, et ligisõidu kapteni ja kaugesõidu tüürimehe kutse soovijad peavad vähemalt 20 aastat vanad olema ja neil peab olema merikooli II klassi lõputunnistus ja merisõite 48 kuud. Vastav sõit annab kutsenimetuse kas ligisõidu kapteniks või kaugesõidu tüürimeheks. Kui vaadata jällegi neid õigusi, mis annavad ligisõidu kapteni kutse, siis näeme, et lubab juhtida suuremaid kaubalaevu ka Baltimeres, tähendab ligisõidus, uue kava järele

isegi kauba- ja reisijatelaevu kunni 500 tonni suuruseni. Kuna selles seaduses on ette nähtud, et ta peab sõitnud olema 48 kuud, pole aga öeldud, kus piirkonnas see merisõit peab olema. Et sarnast vastolu selles punktis ära hoida, tuleb siin, vastavate kalkulatsioonide, praktika ning väljamaa eeskujul, vastav täiendus sisse võtta, nimelt et sellest 48 kuust oleks vähemalt 24 kuud ligisõidus või kaugemas piirkonnas. Samuti tuleks siin: „madrusena“ asemel võtta „tekimehena“ purilaeval. Edasi on siin tähendatud, et kaugesõidu tüürimehel tuleb „nimetatud“ 12 kuud kaugesõidus olla. Kuna meie teame, et kaugesõidu tüürimees võib ka teataval juhtumisel kapteni aset täita, siis oleks see täiesti vastolus, et ta peab 12 kuud kaugesõidus olema näiteks madrusena, sellepärast tuleks sõna „nimetatud“ maha kustutada, sest ta ei pruugi ka mitte madrusena sõita, vaid millegi muuna, näiteks tüürimehena jne.

(Koosolekut hakkab juhutama esimees **A. Rei**.)

Vastavalt kõigele sellele paneksin ma ette punkt d vastu võtta järgmisel kujul: „Ligisõidu kapteni ja kaugesõidu tüürimehe kutse soovijad peavad vähemalt 20 aastat vanad olema ja neil peab olema merikooli II klassi lõputunnistus ja merisõite 48 kuud, sellest vähemalt 24 kuud ligisõidus või kaugemal ning 12 kuud tekimehena purilaeval, kusjuures kaugesõidu tüürimehel vähemalt 12 kuud kaugesõitused peab olema.“

See 12 kuud ei tee vahet, kellena tema sõitnud on. Muidugi oleks parem, kui tema sellest kaugesõidus vastava madala astme juhtival kohal on olnud, nagu seda väljamaa seadused ette näevad. Meil aga ei ole vist tähtis seda nii täpselt ära määrata.

Ja siis viimati punkt e kohta. Samasugustel põhjustel oleks ka siin soovitav väikene täiendus, nimelt lõpus. Seal on nimelt öeldud, et kaugesõidu kaptenil peab olema III klassi merikooli haridus ja ta peab sõitnud olema kaptenina või tüürimehena, kaugesõidu tüürimehe diplomiga 24 kuud, ja sellest 12 kuud kaugesõituses. Ei ole aga nimetatud, kellena tema kaugesõidus peab sõitma, nii et välja tuleb, et ta kaugesõidus 12 kuud oleks võinud sõita ka kolmanda tüürimehena, kes laeva juhtimisest vastutavalt osa ei võta. See pole aga küllaldane, sest tema saab vastava seaduse järele kaugesõidu kapteni kutse, kellel õigus on juhtida kõiki laevu, mis üldse olemas on, ka suuremaid reisijatelaevu. Sellele vastavalt tuleks seda punkti täiendada ja lõpulausele juurde lisada „vähemalt I või II tüürimehena.“

Ma pean tarvilikuks tähendada, et see ei too praktiliselt mingisuguseid raskusi. Kui

vaadata ka välismaade seadusi, näiteks Soomes ja mujal, siis peab ütleva, et seal on veel täpsemalt ära tähendatud need sõidupiirid. Kuid ma arvan siiski, et meie võiksime oma seaduse niisugusel kujul vastu võtta.

Need oleksid minu vastavad parandused, mis õieti puht tehnilist iseloomu kannavad ja selleks tarvilikud on, et seda seadust praktiliselt eluga kooskõlasse viia.

Pea veel nimetama, et need punktid said läbi arutatud kohtuministeeriumi juures töötavas mereõiguse komisjonis ja seal heaks kiideti. Nii ei tule see siis mitte mingisuguse juhusliku ettepanekuna, vaid on läbikaalutud ettepanek ja vastavate eriteadlaste poolt vastu võetud, nii et loodan, et Riigikogu need parandused vastu võtab.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Nagu ettepaneku tegija juba tähendas, on ta parandused teinud vastavalt kohtuministeeriumi juures töötava meriõiguse komisjoni soovidele ja ühtlasi ka selle komisjoni dekiseaduse aruandjana. Ja nende kahe seaduse vahel peab kooskõla olema, sest dekiseadus tuleb ka Riigikogusse arutamisele.

Mina ei ole sisuliselt mitte nende paranduste vastu, kuid pean tähendama, et nemad üldkomisjonis sisuliselt arutamisel ei olnud, ja sellepärast ei saa mina vormiliselt, kui üldkomisjonis aruandja, nende parandustega ühineda.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Masik'u poolt on tehtud parandus-ettepanekud punktide b, d ja e kohta. Kuna need parandused kõik nähtavasti teatava süsteemi moodustavad, siis võiksid nad korraga hääletamisele tulla. (Hüüded: Korraga!) On ettepanek tehtud korraga hääletada. Paranduste ettekandmist ei nõuta. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on parandus-ettepanekud vastu võetud. Hääletamisele tuleb § 5 ühes vastuvõetud parandustega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 5 parandatud kujul vastu võetud.

Aruandja K. Kornel kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 6.

§ 6. Isikutele, kes laevajuhi eksami rahuldavalt õiendanud, ja kellel on nõutavad sõidud, annab eksamikomisjon eksamite protokollid põhjal vastava kutsediploomi. Neile aga, kellel nõutavad sõidud puuduvad, annab eksamikomisjon eksami tunnistuse, mis haridusministeeriumis kutsediploomi vastu ümber vahetatakse alles siis, kui diploomi saajal vas-

tavad sõidud tehtud. Isikud, kelle teadmised eksamikomisjonis nõrgaks tunnistatud, võivad eksamid õiendada uuesti aasta pärast.

Aruandja K. Kornel (loeb):

§ 7. Eesti vabariigi kodanikud, kes lõpetanud Eesti vabariigi meriväe kadettide kooli või Vene meriväe kadettide korpuse enne 25. oktoobrit 1917. a. (7. novembrit 1917. a.) ja riigikeelt oskavad, saavad haridusministeeriumilt, merijõudude juhataja tunnistuse põhjal, vastavad laevajuhi diplomid ilma eksamita.

Merijõudude juhataja poolt väljaantud tunnistuses peab tähendatud olema diplominõutaja üld- ja eriharidus, sündimisaeg ja merisõidud.

Käesolevas paragrahvis tähendatud isikute merisõidud peavad üldiselt vastama kaubalaeva juhi sõitudele.

E. Masik (põl): Mina tahaksin tähelepanu juhtida, et selle paragrahvi viimases lõikes on öeldud: „Käesolevas paragrahvis tähendatud isikute merisõidud peavad üldiselt vastama kaubalaeva juhi sõitudele.“

Minu arvates ei võiks seaduses olla nüüsgust määrust „üldiselt vastama,“ sest mis tähendab õieti „üldiselt vastama“, mis mõttes peab vastama kaubalaeva juhi sõitudele?

Selle tõttu teeksin ma väikese paranduse, nimelt sõna „üldiselt“ maha kustutada ja selle asemele võtta sõnad „sõidupiirkonna ja aja suhtes“. Nii oleks käesoleva § 7. kolmas lõige: „Käesolevas paragrahvis tähendatud isikute merisõidud peavad sõidupiirkonna ja aja suhtes vastama kaubalaeva juhi sõitudele.“

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Selle ettepanekuga võin ma ühineda, sest üldkomisjon on sedasama mõelnud. Härra Masik'ü parandus paragrahvi mõtet ei muuda, vaid teeb ta ainult selgemaks.

Juhataja A. Rei: Panen § 7 ühes tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 7 parandatud kujul vastu võetud.

Aruandja K. Kornel (loeb):

§ 8. Eesti vabariigi kodanikud, kes laevajuhi eksamid 31. okt. 1909. a. seaduse järele õiendanud ja veel vastavat diplomid ei ole omandanud, saavad haridusministeeriumilt:

1. kui neil tehtud kaugesõidu tüürimehe kutseksam:

a) kaugesõidu tüürimehe diplomid, kui nad 48 kuud merel sõitnud, sellest 12 kuud

kaugesõidus ja vähemalt 12 kuud tüürimehena ning 6 kuud purilaeva madrusena, ja

b) kaugesõidu kapteni diplomid, kui nad kaugesõidu tüürimehe diplomiga kaptenina või tüürimehena 24 kuud merel sõitnud, sellest 12 kuud kaugesõidus;

2. kui neil tehtud ligisõidu tüürimehe kutseksam:

a) ligisõidu tüürimehe diplomid, kui nad 36 kuud merel sõitnud, sellest madrusena vähemalt 12 kuud, millest 6 kuud purilaevadel, ja

b) ligisõidu kapteni diplomid peale seda, kui nad 48 kuud merel sõitnud, sellest vähemalt 12 kuud tüürimehena.

Eesti vabariigi kodanikkudele Vene merikaubanduse seaduse põhjal enne 25. oktoobrit 1917. a. (7. novembrit 1917. a.) väljaantud laevajuhi diplomid loetakse maksvaks.

E. Masik (põl): See paragrahv käsitleb tegelikult neid laevajuhte, kes on lõpetanud vastavad kursused või kooli veel endiste Vene seaduste põhjal, nimelt 31. oktoobri 1909. aasta seadus. Sellest oleks järeldatav, et seaduse määrad peaksid maksma mitte ainult lõpetamise suhtes, vaid ka sõitude suhtes, sest oleks imelik, kui kooli lõpetamise kohta võtame selle seaduse määrad maksvaks ja sõitude suhtes võtaksime teised määrad, seda enam, et need määrad, mis siin seaduses üles loetud, ei vasta endistele Vene määradele. Ma ei tea, kas see on juhtunud kogemata või meelega, kuid seal on väikesed lahkuminekid olemas, ja mina arvan, ei ole mingisugust põhjust siin sõitude suhtes ette kirjutada erimäärasid, mis lahku lähevad muuhulgas ka meie seaduse määradest. Mina paneksin ette paragrahvist vastav osa punkt 1-st peale välja jätta kunni viimase lauseni selles paragrahvis. Et aga siiski oleks ette nähtud sõidumäärade nõue, siis panen ette paragrahvi I lõike lõppu juurde lisada: „saavad haridusministeeriumilt kutsetunnistuse, kui sõidud vastavad nimetatud seaduse nõuetele.“ Praktilises elus ei too see ka mingisuguseid halbtusi, kuna kutsetunnistused on juba kätte saadud ja sõidumäärad täidetud.

Juhataja A. Rei: Aruandja lõpusõna ei tarvita. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Masik'ü ettepanek vastu võetud. Panen hääletamisele § 8 ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 8 parandatud vastu võetud.

Aruandja K. Kornel kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 9 ja 10.

§ 9. Veneaegse kaugesõidu purilaeva kaptenid ja tüürimehed või isikud, kes nende kutsetele vastavad eksamid õiendanud, peavad kaugesõidu tüürimehe või kapteni diploomi saamiseks tegema täiendava eksami astronoomias ja navigatsioonis merikooli II ja III klassi õppekavade ulatuses.

Peale rahuldavat eksami antakse tähendatud isikutele selle seaduse § 8 ettenähtud merisõitute normidele vastavalt kas kaugesõidu kapteni või kaugesõidu tüürimehe diploom.

§ 10. Käesoleva seaduse maksamahakamisega tühistuvad kaubandusseaduse (S. k. XI köide, 2 jagu) §§ 184—195.

19. Kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna ja -meeskonna sõidu seadus — II lugemisel. Üldkommisjoni aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—32.

Kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna ja -meeskonna sõidu seadus.

§ 1. Kaubalaeva masinajuhtkonda kuuluvad:

- a) I järgu mehaanikud;
- b) II järgu mehaanikud;
- c) III järgu mehaanikud;
- d) I järgu mootor-mehaanikud;
- e) II järgu mootor-mehaanikud;
- f) III järgu mootor-mehaanikud;
- g) assistendid.

Masinameeskonda kuuluvad:

- a) I järgu masinistid;
- b) II järgu masinistid (määrijad);
- c) I järgu kütjad;
- d) II järgu kütjad;
- e) I järgu motoristid,
- f) II järgu motoristid.

§ 2. III järgu mehaaniku diploomi saab isik, kes vähemalt 20 aastat vana, kaubalaeva mehaanikute kooli alamastme kõigis aineis eksami rahuldavalt õiendanud, masinaehituse tehastes või laevaparanduste mehaanika töötubades 24 kuud rahuldavalt töötanud, sellest ajast kuus kuud praktikandina, ja sõitnud aurulaevadel, mille peamasinate võime vähemalt 250 IHP, 6 kuud kütjana ja 12 kuud masinistina, kusjuures sõitudest masinistina 6 kuud ligi- või kaugesõidu laeval.

§ 3. II järgu mehaaniku diploomi saab mehaanik, kes rahuldavalt eksami õiendanud kaubalaeva mehaanikute kooli ülemastme kõigis aineis ja mehaanikuna sõitnud aurulaeval

III järgu mehaaniku diploomiga 36 kuud, sellest 12 kuud ligi- või kaugesõidu laeval, mille peamasinate võime vähemalt 500 IHP.

§ 4. I järgu mehaaniku diploomi saab mehaanik, kes sõitnud merel II järgu mehaaniku diploomiga vastaval kohal 24 kuud, sellest vähemalt 12 kuud laeval, mille peamasinate võime mitte alla 1000 IHP.

§ 5. III järgu mootor-mehaaniku diploomi saab isik, kes vähemalt 20 aastat vana ja kaubalaeva mehaanikute kooli mootor-mehaanikute jaoskonna alamastme eksami kõigis aineis rahuldavalt õiendanud, masinaehituse tehastes või mehaanika töötubades rahuldavalt 24 kuud töötanud, sellest kuus kuud mootorite alal praktikandina ja sõitnud: a) aurulaeval, mille peamasinate võime vähemalt 250 IHP., — 2 kuud kütjana ja 6 kuud masinistina, kusjuures sõitudest masinistina — 36 kuud ligi- või kaugesõidu laeval, ja b) mootorlaeval, mille peamootori võime vähemalt 150 EHP, 10 kuud motoristina.

§ 6. II järgu mootor-mehaaniku diploomi saab mehaanik, kes kaubalaeva mehaanikute kooli, mootor-mehaanikute jaoskonna ülemastme eksami kõigis aineis rahuldavalt õiendanud ja III järgu mootor-mehaaniku diploomiga vastaval kohal 36 kuud sõitnud laeval, mille peamootorite võime vähemalt 200 EHP. kusjuures sõitusid ligi- või kaugesõidu laeval 12 kuud olema peab.

§ 7. I järgu mootor-mehaaniku diploomi saab mootor-mehaanik, kes ligi- või kaugesõidu laeval sõitnud II järgu mootor-mehaaniku diploomiga vastaval kohal 24 kuud, sellest 12 kuud laeval, mille peamootorite võime vähemalt 500 EHP.

§ 8. Assistendiks võib olla isik: 1) kes 24 kuud masinaehituse tehastes või laevaparanduse mehaanika töötubades rahuldavalt töötanud, ning sõitnud laeval, mille peamasinate võime vähemalt 250 IHP, 24 kuud masinistina ja 12 kuud kütjana, kui tema rahuldavalt vastava eksami õiendanud või 2) isik, kes kaubalaeva mehaanikute kooli alamastme eksami kõigis aineis rahuldavalt õiendanud ja 12 kuud masinaehituse tehastes või laevaparanduste mehaanika töötubades rahuldavalt töötanud ning sõitnud 6 kuud masinistina ja 6 kuud kütjana laeval, mille peamasinate võime vähemalt 250 IHP.

Assistentide eksamikava ja eksamikomisjoni koosseisu määrab teedeminister.

§ 9. II järgu kütjaks võib olla isik, kes vähemalt 18 a. vana.

§ 10. I järgu kütjaks võib olla isik, kes 12 kuud sõitnud laeval kütjana.

§ 11. II järgu masinistiks võib olla isik, kes sõitnud aurulaeval 12 kuud kütjana.

Isikutel, kes kaubalaeva mehaanikute kooli alamastme eksami rahuldavalt õiendanud, on õigus sõita II järgu masinistina, kui nad sõitnud vähemalt 2 kuud kütjana.

§ 12. I järgu masinistiks võib olla isik, kes vähemalt 9 kuud mehaanika-töötubades rahuldavalt töötanud ning sõitnud 18 kuud masinistina ja 6 kuud kütjana laeval, mille peamasinate võime vähemalt 250 IHP.

§ 13. II järgu motoristiks võib olla isik, kes mehaanika töötubades mootorite alal 12 kuud rahuldavalt töötanud.

§ 14. I järgu motoristiks võib olla isik, kes motoristina 12 kuud sõitnud laeval, mille peamootorite võime vähemalt 40 EHP, ja pärast sõitu laeval 6 kuud rahuldavalt töötanud mehaanika töötubades mootorite alal.

§ 15. Sõjalaevastiku masinistil ja ruumimasinistil on kaubalaevastiku I järgu masinisti õigused, kui nemad 24 kuud laevas masinistina sõitnud.

Sõjalaevastiku kütjal on kaubalaevastiku I järgu kütja õigused, kui tema 12 kuud laevas kütjana sõitnud.

Sõjalaevastiku motoristil on kaubalaevastiku I järgu motoristi õigused, kui tema laevas motoristina 24 kuud sõitnud, sellest 12 kuud laevas, mille peamootorite võime vähemalt 40 EHP.

Sõjalaevastiku masina allohvitseril on kaubalaevastiku assistendi õigused, kui tema laevamasinistina 36 kuud sõitnud, sellest 24 kuud masina allohvitseri kohal.

Sõjalaevastiku diplominseneer-mehaanikul on kaubalaevastiku I järgu mehaaniku ja I järgu mootor-mehaaniku õigused.

Tegelikul meri-inseneer-mehaanikul on kaubalaevastiku II järgu mehaaniku ja II järgu mootor-mehaaniku õigused. Peale 12 kuu sõitu laeva vanema mehaaniku kohal omandab ta kaubalaevastiku I järgu mehaaniku ja I järgu mootor-mehaaniku õigused.

§ 16. Sõjalaeval sõitudest võetakse arvesse ainult tegelik sõiduaeg.

§ 17. Sõjalaevastiku masinajaoskonna vanema kohal teeniv kaubalaeva mehaanik saab sõidu mõttes kaubalaevastiku III järgu mehaaniku õigused.

§ 18. Mehaanikute diplomid, assistentide ja meeskondade tunnistused antakse välja kindlaksmääratud vormi järele teedeministeeriumist meriasjanduse peavalitsuse ettepanekul.

§ 19. Kaubalaevad jaotatakse liikumisjõu järgi liikidesse:

1) masina jõuga liiguvad, kui laev ainult masina jõul liigub või kui masina jõu kõrval purjeid tarvitatakse abijõuna;

2) purilaevad, kui laev ainult purjete abil liigub, või kui purjete kõrval masinat tarvitatakse abijõuna;

3) praamid, kui laev liigub teiste laevade abil või muu jõuga, mis väljaspool laeva.

§ 20. Sõidu piirkonna järgi jagunevad kaubalaevad:

1) sisesõidu laevaks — kui laev sõidab vabariigi jõgedel ja järvedel;

2) kohaliku sõidu laevaks — kui laev sõidab sadamast 10 meri miili raadiuse piirkonnas;

3) rannasõidu laevaks — kui laev sõidab Eesti territoriaal vetes ning Soome ja Riia lahes;

4) ligisõidu laevaks — kui laev sõidab Baltimeres ühes lahtedega, Kategatis, Skagerakis kunni Skagen-Lindesnesi liinini ja läbi Kiili kaanali kunni Elbe jõesuuni;

5) kaugesõidu laevaks — kui laev sõidab väljaspool ligisõidu piirkonda.

§ 21. Kaugesõidu laeval peab olema mehaanikuid ja assistente:

1. Prahilaeval, mille peamasinate võime kunni 1000 IHP. — kaks mehaanikut ja üks assistent, kellest

I mehaanik II järgu diplomiga,
II „ III „ „

2. Reisijatelaeval, mille peamasinate võime kunni 1000 IHP — kolm mehaanikut, kellest

I mehaanik I järgu diplomiga,
II „ II „ „
III „ III „ „

3. Prahilaeval, mille peamasinate võime 1001—4000 IHP — kolm mehaanikut ja üks assistent, kellest

I mehaanik I järgu diplomiga;
II „ II „ „
III „ III „ „

4. Reisijatelaeval, mille peamasinate võime 1001—4000 IHP — kolm mehaanikut ja kaks assistenti, kellest

I mehaanik I järgu diplomiga,
II „ II „ „
III „ III „ „

5. Prahilaeval, mille peamasinate võime üle 4000 IHP — kolm mehaanikut ja kaks assistenti, kellest

I mehaanik I järgu diplomiga,
II „ II „ „
III „ III „ „

6. Reisijatelaeval, mille peamasinate võime üle 4000 IHP — neli mehaanikut ja kolm assistenti, kellest

I ja II mehaanik I järgu diplomiga,
III mehaanik II järgu diplomiga,
IV mehaanik III järgu diplomiga.

§ 22. Ligisõidu laeval peab olema mehaanikuid ja assistente:

1. Prahilaeval, mille peamasinate võime kunni 250 IHP — üks mehaanik III järgu diplomiga ja kaks assistenti.

2. Reisijatelaeval, mille peamasinate võime kunni 250 IHP — kaks mehaanikut III järgu diplomiga ja üks assistent.

3. Prahilaeval, mille peamasinate võime 251—500 IHP — kaks mehaanikut, ja üks assistent, kellest

I mehaanik III järgu diplomiga,

II „ III „ „

4. Reisijatelaeval, mille peamasinate võime 251—500 IHP — kaks mehaanikut ja üks assistent, kellest

I mehaanik II järgu diplomiga,

II „ III „ „

5. Prahilaeval, mille peamasinate võime 501—1000 IHP — kaks mehaanikut ja üks assistent, kellest

I mehaanik II järgu diplomiga,

II „ III „ „

6. Reisijatelaeval, mille peamasinate võime 501—1000 IHP — kolm mehaanikut, kellest
I ja II mehaanik II järgu diplomiga,
III mehaanik III järgu diplomiga.

7. Reisijate- ja prahilaeval, mille peamasinate võime üle 1000 IHP — peab mehaanikute ja assistentide arv vastama samasuguste kaugesõidu laevade mehaanikute ja assistentide arvule.

§ 23. Rannasõidu laeval peab olema mehaanikuid ja assistente:

1. Prahilaeval, mille peamasinate võime 250 IHP — üks mehaanik III järgu diplomiga ja üks assistent.

2. Reisijatelaeval, mille peamasinate võime kunni 250 IHP — üks mehaanik III järgu diplomiga ja kaks assistenti.

3. Prahilaeval, mille peamasinate võime 251—750 IHP — kaks mehaanikut III järgu diplomiga ja üks assistent.

4. Reisijatelaeval, mille peamasinate võime 251—750 IHP — kaks mehaanikut ja üks assistent, kellest

I mehaanik II järgu diplomiga,

II „ III „ „

5. Reisijate- ja prahilaeval, mille peamasinate võime üle 750 IHP, peab mehaanikute ja assistentide arv vastama samasuguste ligisõidulaevade mehaanikute ja assistentide arvule.

§ 24. Sisesõidu laeval peab olema mehaanikuid ja assistente:

1. Prahilaeval, mille peamasinate võime kunni 250 IHP — üks assistent.

2. Reisijatelaeval, mille peamasinate võime kunni 250 IHP — üks mehaanik III järgu diplomiga.

3. Prahilaeval ja reisijatelaeval, mille peamasinate võime üle 250 IHP — üks mehaanik III järgu diplomiga ja üks assistent.

§ 25. Mootor- ja purilaeval ning praamid, mille plahvatusmasinad ja diislid, peab olema mootor-mehaanikuid või motoriste:

1. Laeval, mille peamootorite võime kunni 150 EHP — üks I järgu motorist.

2. Laeval, mille peamootorite võime 151—200 EHP — üks III järgu mootor-mehaaniku diplomiga.

3. Laeval, mille peamootorite võime 201—300 EHP — kaks mootor-mehaanikut, kellest
I mehaanik II järgu mootor-mehaaniku diplomiga,

II mehaanik III järgu mootor-mehaaniku diplomiga.

4. Laeval, mille peamootorite võime 300—500 EHP — kolm mootor-mehaanikut, kellest
I mehaanik II järgu mootor-mehaaniku diplomiga,

II mehaanik III järgu mootor-mehaaniku diplomiga,

III mehaanik III järgu mootor-mehaaniku diplomiga.

5. Laeval, mille peamootorite võime üle 500 EHP — kolm mootor-mehaanikut, kellest
I mehaanik I järgu mootor-mehaaniku diplomiga,

II mehaanik II järgu mootor-mehaaniku diplomiga,

III mehaanik III järgu mootor-mehaaniku diplomiga.

Märkus. Kalapaadid, mille mootorite võime alla 25 EHP, ei käi käesoleva paragrahvi alla.

§ 26. Ujuval iseliikuval kraanal, tõstelaeval ning iseliikuval süvendajal peab olema üks III järgu mehaanik.

§ 27. Jäälõhkujatel, pääste- ja külmetusmasinatega varustatud ning muudel sarnastel erilaeval võetakse mehaanikute ja assistentide arvu määramisel aluseks laeva spetsiaalmehaanikute ja peamasinate koguvõime ning sõidupiirkond.

§ 28. Kohalikud reisijate- ja vedurlaevad komplekteeritakse mehaanikute ja assistentidega, nagu vastavad sisesõidu prahilaevad.

§ 29. Masinajõuga liikuv laev, millega reisijate praame veetakse, komplekteeritakse mehaanikute ja assistentidega nagu vastav reisijatelaev.

§ 30. Mehaanikud, assistendid ja motoristid §§ 21—29 ettenähtud arvul Eesti vabariigi lipu all sõitvatel laeval peavad olema Eesti vabariigi kodanikud ja mõistma riigikeelt.

§ 31. Kui vastava diplomiga mehaanikud tarvilikul määral ei leidu, on teedeministril

õigus oma määrustega ajutiselt suurendada ühe astme võrra mehaanikute, assistentide ja motoristide sõiduõigusi. Määrused avaldatakse „Riigi Teatajas“.

§ 32. Kaubalaeva mehaanikute 31. okt. 1909. a. seaduse 4. jao põhjal väljaantud tunnistused on sõiduõiguse mõttes mehaaniku diplomiga üheväärilised. Samuti jäävad maksvaks Eesti vabariigi asutuste poolt laevamehaanikute kooli põhikirja („Riigi Teataja“ nr. 83/84—1920. a.) §§ 11, 12 ja 13 põhjal senni väljaantud tunnistused ja diplomid ning kõik diplomid ja õigused diploomi saamiseks, mis omandatud enne 25. oktoobrit 1917. a. (7. novembrist 1917. a.).

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

§ 33. Käesoleva seaduse maksmahakkamisega tühistuvad kaubanduse seaduse (S. k. XI köide, 2. jagu) §§ 195¹—195¹⁴.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on rkl. Kornel'il.

K. Kornel (rhv): Siin ma teeksin ühe redaktsioonilise paranduse. Redaktsiooni komisjon on tarvitusele võtnud vormi „tühistuvad“. Üldkomisjon on viimasel ajal seda

sõna arutanud ja leidnud, et juriidiliselt ei ole see täpne, ta sisu ei vasta sellele, mida meie tahame kätte saada, ja viimasel ajal on üldkomisjon tarvitusele võtnud vormi, et „käesoleva seadusega kaotavad maksvuse“ need ja need paragrahvid.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Kornel'i poolt on isiklikult, mitte aruandjana, redaktsiooniline ettepanek tehtud, sellepärast panen selle ettepaneku eraldi hääletamisele. Parandus on järgmine: „Käesoleva seaduse maksmahakkamisega kaotavad maksvuse kaubanduse seaduse (S. k. XI köide, 2. jagu) §§ 195¹—195¹⁴“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Panen § 33 ühes vastuvõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 33 ühes parandusega vastu võetud.

(Hüüded: Lõpetada) Ettepanek on tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei**.

Abiesimees **T. Kalbus**.

Abisekretäär **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.

